

Адыгэ Республикэм и Къэралыгьо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шІуагъэ къытэу гъэсэныгъэ Іофым зэрэфэлажьэхэрэм, гурыт еджапІэм егъэджэн-пІуныгъэ Іофыр нахышПоу щызэхэщэгъэным ашъхьэкІэ яІахышхо зэрэхашІыхьэрэм, къыткІэхъухьэрэ ныбжьыкІэхэм яегъэджэнрэ япІунрэкІэ гъэхьагъэхэр зэрашІыгъэхэм афэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ

БжьэшІо Рабиет Шакир ыпхьум, МОУ-у «Тэхьутэмыкъое гурыт еджапІэу N 1-м» хьисапымкІэ икІэлэегъаджэ;

Емык Тэмарэ Мыхьамэт ыпхьум, МОУ-у «Кощхьэблэ гурыт еджап у 1-м» химиемкІэ икІэлэегъаджэ;

Тугьланэ Раситэ Заурбый ыпхьум, МОУ-у «Кощхьэблэ гурыт еджапІзу N 2-м» информатикэмкІэ икІэлэегъаджэ;

- **Цалыкъ Сайхьат Мэджыдэ ыпхъум,** МОУ-у «Кощхьэблэ гурыт еджапІэу N 1-м» идиректор егъэджэн-пІуныгъэ ІофымкІэ игуадзэ.

Илъэсыбэрэ гуетыныгъэ фыри Іэү Іоф зэриш Іагъэм, хэдзак Іохэм яфедэхэм зэрафэлэжьагъэм ык Іи общественнэ-политикэ Іофш Іэным чанэу зэрэхэлажьэрэм афэш І Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ фагъэшъошагъ Къэбэртэе Аскэрбый Аслъанчэрые ыкъом, муниципальнэ образованиеу «Адыгэкъалэ» инароднэ де-

пшіэмэ къыпшъхьапэжьыщт

Мэфэ фэбэшхохэм зишІуагъэ къэкІощтыр

амал зэриІэкІэ нахьыбэрэ

къэпкІухьан, плъакъомэ уате-

Тызыхэт илъэсым игъэмэфэ

мафэхэр зыфэдэ къэмыхъугъэу,

щэчыгъуаеу фабэх, жъоркъых.

ЦІыфхэм а фабэр зэпачыныр

нахь псынкІэ къафэхъуным, псау-

ныгъэм ащ зэрар римыхыным

пае ашІэн фаеу медицинэм иІо-

фышІэхэм игъоу алъэгъухэрэм

кІэкІэу шъуащыдгъэгъуазэмэ,

ишІуагъэ къэкІон тшІошІы.

Сыда тшІэн фаеу ахэм къаІорэр?

Нэбгырэ пэпчъ мафэм псы лит-

рэрэ ныкъорэ фэдиз решъу. Ау

мэфэ фабэхэм псэу ишъушъурэр

фэдищкІэ нахьыбэ шъушІын

фае. ЕтІани псы ІэшІур, нектар

зыхэльыр арэп, псы къызэры-

кІоу псынэхэм, кранхэм къары-

тхырэр, къарычъырэр ары ме

Мафэм ианахь жъоркъ уахъ-

тэу щытым — сыхьатыр

12.00-м къыщегъэжьагъэу

16.00-м нэс урамым утемы-

хьэмэ, транспортым уимы-

тІысхьэмэ нахьышІу. А уахъ-

тэм къыкІоцІ унэм уисымэ е

ІофшІапІэм учІэсымэ нахь тэрэз.

фае. ЦІыфым ыкІышъо жьыкъэ-

щэпІэ орган фэдэу щыт. Ар къа-

бзэ зыхъукІэ, нахь дэгъоу жьы

ащ къыщэн елъэкІы. Ау псэу зы-

зэрэбгъэпскІырэми уфэсакъын

фае, ар чъы Із дэдэ пш Іы хъу-

щтэп, температурэу пкъышъо-

лым ыІыгъымрэ зызэрэбгъэп-

скІырэ псым иІэмрэ лъэшэу зэте-

кІы хъумэ, тхьабылхэм зэрар

япхыщт, плъыр-стырыр къаштэн

алъэкІыщт.

Нахьыбэрэ зыбгъэпскІын

дикхэм зыфаІорэр.

Псы нахьыбэу уешьощт.

тын фаеу медикхэм алъытэ. Мэфэ фэбэшхом ащ фэдэ пшІэн фаеу ахэм зэраГорэр тГэкГу умыгъэшІэгъон плъэкІырэп, ау мэфэ реным щысырэ цІыфым лъыдэкІуаер нахь зэхишІэщтэу, гулъынтфэ узым «зыкъыгъэлъэгъоным» ищынагъо нахь хахъоу, лъынтфэ кІоцІым ит лъыр нахь шІэхэу пцІэн ылъэкІыщтэу врачхэм къыхагъэщы. Мэфэ жъоркъым, мэфэ фэ-

бэшхом гъомылапхъэу бгъэфедэщтми мэхьанэшхо иІ. Медикхэм зэральытэрэмкІэ, зэрэчьы-Ізу пшхын плъэкІыщт гъомылапхьэхэм нахь зяптымэ нахьышІу. Тхъур бэу зыхэлъ -мыл е фмехетилимогт Інехеш рэ уиІанэ темытэу, пцэжъыемрэ хэтэрыкІхэмрэ нахьыбэ пшІыхэмэ, псауныгъэмкІэ нахь федэу ахэм къаІо.

Гъомылапхьэу бгъэхьазырырэм икъу фэдизэу шыгъу хэплъхьан зэрэфаери врачхэм къыхагъэщы, сыда пІомэ мэфэ фабэм цІыфым пкІантІэ бэу къехы, ащ къыхэкІыкІэ, пкъышъолым натриеу чІинэрэр нахыыбэ мэхъу. Ар игъэкъужьыгъэн фае.

Щыгъынэу зыщыплъэщтми уна ІэшІэх фае. Ар ІэшІэх дэдэу щымытми, леным ыкІи бзыуцыфым (хлопок) хэшІыкІыгъэхэр ары нахь къыхэпхынхэу щытхэр.

Мы чІыпІэм джыри зы льэныкъо къыщыхэдгъэщы тшІоигъу, ныбжыкІэхэм ащ анаІэ тырадзэным тыщыгугъэу. Врачхэм

Пчэдыжьымрэ пчыхьэмрэ бэрэ къа lo мэфэ фэбэшхохэм ялъэхъан лъэш дэдэу зыптІэкІынэу, майкэ кІэко цІыкІухэу ныбашъор, бгъэр тэрэзэу зымыухъумэхэрэр пщыгъынхэр зэримыщык Гагъэр, псауныгъэм ащ зэрар зэрэрихырэр. Щыгъын хьоо-пщаоу тыгьэм нахь ущызыухъумэнэу щытыр ары зыщыплъэн фаер.

> Непэ къэбгъотынэпщтын кондиционер зымыгъэфедэрэ цІыф. Ау ахэми уафэсакъын фае, жьэу къапыкІырэр занкІэу къыптехьанэу пшІы хъущтэп, сыда пІомэ жьы чъыІэу кондиционерым къыфырэмрэ бактерие зэфэшъхьафыбэу а приборхэм жым къадихырэмрэ зызэхэхьажьхэкІэ, тхьабылым, жьыкъэщэпІэ органхэм зэрар арихыщт.

> Джыри зы Іофыгъо медикхэм тынаІэ тырытагъадзэ ашІоигъу. Ар зыфэгъэхьыгъэр газ зыхэт псы ІэшІухэмрэ мороженэмрэ. Ахэм къызэраІорэмкІэ, газ зыхэт псы ІэшІухэм, анахь чъы-Іэр арыми, псыфалІэр пщагъэгъупшэрэп. Ау ахэм лъыр нахь Іужъу ашІы ыкІи пкъышъолым псыр икъоу къыхагъэкІырэп.

> Мороженэр гъэмафэм цІыфхэм жъугъэу ащэфы. Зы бгъумкІэ, ащ пкъышъолыр егъэучъы-Іы, гуапэ пщэхъу. Ау медикхэм къыхагъэщы а гъомылапхъэм тхъур бэу зэрэхэльыр, зэрэІэшіур ыкіи ахэм къахэкіыкіэ, фэбэшхо лъэхъаным хэти нахь макІзу ар ыгъэфедэным пылъын зэрэфаер.

> > Зыгъэхьазырыгъэр ЖАКІЭМЫКЪО Аминэт.

Зыпкъ итэу Іоф ашІэ

Тызхэт лъэхъаным письмэзехьэу Іоф пшІэныр ІэшІэхэп: пшІэштыр бэ — лэжьапкІэр мэкІэ дэд. Іофыр ащ тетми, шиша мехеішифоІи метроп зырызхэм агу етыгъэу, зыпкъ итэу япшъэрылъхэр агъэцакІэх, цІыфхэр агъэразэх. Ащ фэдэу зищытхъу дахэкІэ аІоеТинопечт емед шыша емед зиІэ поселкэшхоу Инэм иурамэу Октябрьскэм тет почтэ зэпхыныгъэм икъутамэ. Почтэр Инэм иурамэу зыцІэ къес Гуагъэм иджабгъук Гэ щыт. Унэу зычІэтыр инэп, цІыфыбэ чІафэрэп. Загъорэ къычІэкІыжьыщтхэм чІэхьащтхэр яжэхэу мэхъу. Іофыр ащ тетми, мыщ Іофышхо щызэшІуахы, льэгъўнэу иІэр къыфамыгъэцакІэу зы нэбгырэ къычІагъэкІыжьырэп. Ар -ех феаш иг меды хыгысы хэльэп, зэкІэ почтэм иІофышІэхэр зэдеІэжьыхэзэ Тоф

дехеІк мехфыІµ уєнуьтеьт бэ ыкІи зэфэшъхьафых: зым письмэхэр зэригъэзэфэнхэшъ, псынкІзу ытІупщынхэ фае, адрэм ахъщэу къыфэк Іуагъэр аІихыжьынэу мэгуІэ, ящэнэрэр гъэзет кІэтхэным ыуж ит, -оагифоІ Імимен меденеІлпя хэр иІэх.

БэкІаерэ мы почтэм сычІахьэу мэхъу, ары къэс иІофышІэхэм сафэразэу сыкъычІэкІыжьы: бэрэ укъаІыгъырэп, узэрагъажэрэп, уиІоф псынкІзу къагъзцакІз. Почтэ зэпхыныгъэм иотделение ипащэу Цущэкъо Эммэ дахэкІэ зыцІэ къыриІорэмэ ащыщ Трэхъо Бэлэ. Ар оператор, исэнэхьат хэшІыкІышхо фыриІ. Щытхъур яфэшъуаш письмэзехьэхэу Нина Астафьевам, Татьяна Потеряйло, Иныхъу МулиІэт, Екатерина Паршинам. Бзы--ем еІлпанжеля мехетлифал кІэ дэд, ау тхьаусыхэхэрэп, цІыфхэм зэрящыкІагъэхэр ащымыгъупшэу, хьалэлэу Іоф

ХЪУШТ Шэбан.

Къэлэ сымэджэщым етыгъуагъ

Адыгэ Республикэм хэгъэгу кloul ІофхэмкІэ и Министерствэ къызэритырэмкІэ, шышъхьэІум и 2-м къыщегъэжьагъэу и 8-м нэс республикэм бзэджэшlэгъи 188-рэ щызэрахьагъ. Ахэр укlыгъэ lофэу 1, цlыфым ыпкъынэ-лынэ шъобж хьылъэхэр тыращагъэхэу 1, бзылъфыгъэм ебэныгъэхэу 2, хъункІэн бзэджэшІагъэу 3, тыгъуагъэхэу 47-рэ, машинэр рафыжьагъэу 2, гъэпціагъэ зыхэлъ бзэджэшіэгъэ 14, экономикэм ылъэныкъокіэ бзэджэшіэгъэ 12, нэмыкіхэри.

БлэкІыгъэ тхьамафэм Адыгеим игъогухэм хъугъэшІэгъэ 14 къатехъухьагъэу гъогу-патруль къулыкъум ыгъэунэфыгъ. Ахэм нэбгыри 4 ахэкодагъ, нэбгырэ 14-м шъобжхэр атещагъэхэ хъугъэ. Ешъуагъэу рулым кіэрысхэу водитель 21-рэ къаубытыгъ.

ШышъхьэІум и 4-м, чэщым, къэлэ сымэджэщым икабинет горэм ишъхьангъупчъэ амыгъэунэфыгъэ бзэджашІэм ІуикІыкІи, ащ чІэлъыгъэ системнэ блокыр, мониторыр, нэмыкІхэри чІитыгъукІыгъэх. Мы хъугъэшІагъэр къызыщыхъугъэ чІыпІэм правэухъумэкІо органхэр псынкІзу къэсыгъэх. Ахэм зэшІуахыгъэ оперативнэ-лъыхъон Іофтхьабзэхэм яшІуагъэкІэ бзэджэшІагъэр зезыхьагъэр агъэунэфын алъэкІыгъ. Ащ илъэс 35-рэ ыныбжь, Мыекъуапэ щэпсэу. Джы ар къаубытыгъ, ытыгъугъэри къыІахыжьыгъ.

ШышъхьэІум и 5-м къутырэу Красный мост зыфиІорэм пэмычыжьэу речъэкІырэ псыхъоу Къурджыпсым инэпкъ дэжь автомобилэу «ДЭУ-МАТИС» зыфиІорэр къыщигъзуцуи, ар зые бзыльфыгьэр ІукІыгь. Ар къэтыфэ, бзэджашІэм сотовэ телефоныр, бзылъфыгъэм иІалъмэкъэу документхэр ыкІи кредитнэ банковскэ карточкэр зыдэлъхэр машинэм ритыгъукІыгъэх. Пин-кодыр зытетхэгъэ тхьапэр Іальмэкъым зэрэдэльыгъэм къыхэкІыкІэ, карточкэм илъыгъэ сомэ мини 123-рэр бзэджашІэм рихын ыльэкІыгь. Мэфищым къыкІоцІ мы бзэджэшІагъэм икъыхэгъэщын милицием иІофышІэхэр ыуж итыгъэх ыкІи ашІагъэр хьаулые хъугъэп. Мы бзэджэшІагъэр зезыхьагъэу зэгуцэфэхэрэ кІэлакІэу станицэу Кужорскэм щыпсэурэр къаубытыгъ. Ытыгъугъэ сотовэ телефонри ащ къы Тахыжы выгъ. Джы уплъэкІунхэр макІох.

Кощхьэблэ районым иуполномоченнэ участковэхэмрэ ОВД-м иуголовнэ розыск иоперативникхэмрэ зэгъусэхэу мы районым щызэрахьэгъэ бзэджэшІагъэр охътэ кІэкІым къыкІоцІ зэхафын алъэкІыгъ. Следствием зэригъэунэфыгъэмкІэ, район гупчэм щыпсэурэ бзылъфыгъэ горэм иунэ бзэджашІэр ихьи, ащ ильыгьэ сотовэ телефонэу «Самсунг» зыфиІорэр ритыгъукІыгъ. Ау правэухъумэкІо органхэм зэшІуахыгъэ оперативнэ-лъыхьон Іофтхьабзэхэм яшІуагъэкІэ бзэджэшІагъэр зезыхьагъэр къаубытын алъэкІыгъ. Ар мы къоджэ дэдэм щэпсэу, илъэс 16 ыныбжь.

<u>КІЭЛЭЕГЪАДЖЭМ и ИЛЪЭС</u>

ш1агъо тет

ХъутІыжь Заурбэч Аслъанбый ыкъом 1993-рэ илъэсым Адыгэ къэралыгъо университетыр «Тарихъымрэ правовой зыфиІорэ сэнэхьатыр иІэу къыухыгъ. Ащ ІофшІэныр зэрэри- нэ екІолІакІэхэр: Іофгъэжьагъэр Адыгэ къэралыгъо шІэныр шІу ельэгъу, университетым тарихъымкІэ икІэлэегъаджэу ары. 1994-рэ агурэІо, кІэщэкІо чан, илъэсым къэралыгъо къулыкъумкІ Урысые Академиеу къулай. Ишэн зэтет, Урысые Федерацием и Президент дэжь щыІэм иаспиранту- гухэльэу зыфигьэурэ чІэхьагъ ыкІи экономикэ цужьыгъэм дэмыхэу шІэныгъэхэмкІэ кандидат диссертациеу Іоф зыдишІагъэр къыщиушыхьатыжьыгъ. Ащ ыуж доцентыцІэр къыфаусыгъ ыкІи Мыекъопэ къэралыгъо егъаджэхэр зыпылътехнологическэ институтым хэм зэрифэшъуашэу (джы университет) учетымкІэ, пэщэныгьэ адызэреанализымк і э ык і и статисти - хьэ. 2006-рэ ильэсым кэмкІэ икафедрэ ипащэу агъэнэфагъ.

ныбжьыкІэм зэригъэцэкІэщтым пыльыгь ыкІи ащ да- сертациехэр пхырарессивнэ регионхэм яэкономиыкІи а лъэныкъомкІэ зиІофыгъохэр ыушэтырэ регионхэм ишІыкІэ-амалхэр къэгъотыгъэнхэр ары. 2003-рэ илъэсым Заурбэч къэралыгъо къулыкъум и Урысые Академиеу Урысые Федерацием и Президент дэжь щызэхащагъэм идоктораныушэтыхэрэмкІэ 2009-рэ илъэсым экономикэ шІэныгъэхэмкІэ доктор диссертациер пхыригъэкІыгъ. Кафедрэм Іоф зыщыдишІэрэ дисциплинэ шъхьа-ІэхэмкІэ учебнэ-методическэ комплексхэр ащ рихъухьагъэх. хъу монографиехэу, учебнэ пособиехэу, научнэ статьяхэу ыкІи ригъэутыгъэхэр.

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым иректор 2005-рэ илъэсым Іоюриспруденциемрэ информационнэ системэхэр ащыгъэфедэ-

рофессиональнэ нэшэпсынкІзу цІыфхэм Іофым изэхэщэн фэнэутх, цІыфышІу ыкІи фэкІо.

ХъутІыжъым научуснеІшфоІ нытешу-єн факультетым икІэлэкъыщегъэжьагъэу ащ иаспирантхэм чанэу А ІзнатІш симономе ажепсатынеІш деІтвнеІ А хэмкІэ кандидат дис-

льигьэкІотагь. Темэу Іоф зы- Іофэу зыпыльымкІэ научнэдишІэнэу къыхихыгъагъэр деп- практическэ конференциехэу, кІэгъагъэх информационнэ тех-«Іэнэ хъураехэу» ыкІи олимкэ хэхьоныгъэ егъэшІыгъэным пиадэхэу зэхащэхэрэм ар якІэщакІу.

зыпкъ итэу Іоф ягъэшІэгъэным докторэу ХъутІыжъ Заурбэч, базэхэм яданнэхэр зыгъэпсынфилософие шІэныгъэхэмкІэ док- хэ ыкІи компьютернэ техниторэу В. Ш. Бадмаевым, тарихь шІэныгьэхэмкІэ докторэу тическэ Іофыгьохэр зыгьэ-Къудаикъо Светланэ «Интер- цэкІэнхэ зылъэкІыщтхэр къэнет-портал по истории адыгов гъэхьазырыгъэнхэм пае ищы-XIX века» зыфиІоу нэужым ащ турэ чІэхьагъ ыкІи Іофыгъоу пэщэныгъэ зыдызэрихьэщтыгъэр зэрагъэпсыгъэм пае Уры- юриспруденции» зыфи Горэр. А сые гуманитар научнэ фон- лъэхъаным университетым дым игрант къыфагъэшъошагъ. иректорэу щытыгъэ ТхьакІущы-Мыщ къеушыхьаты ХъутІыжъ нэ Аслъанэ унашъо ышІыгъагъ Заурбэч ыІэ илъ кІэлэегъаджэхэм яквалификациерэ япрофессиональнэ шІэныгъэхэмрэ аха-Научнэ ІофшІэгъэ щэкІым къе- гъэхъонхэм лъэшэу ынаГэ зэрэтыригъэтырэр.

Илъэс заулэкІэ узэкІэІэбэжьнэмык ІофшІагъэу ащ къыха- мэ, Премьер-министрэр кІэтхэжьыгъэу Адыгэ Республикэм матикэр юриспруденцием зэрэиминистрэхэм я Кабинет ипись- щыбгъэфедэщтыр» зыфи Гоу мэ Урысые Федерацием гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ гъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Миныгьо мазэм и 1-м приказэу зы- иминистрэу А. Фурсенкэм фы- нистерствэ игьоу ыльэгъугъэр. кІэтхагъэмкІэ, экономикэмрэ рагъэхьыгъагъ. Ащ къыщиІощтыгъ автоматизированнэ информационнэ системэ зэфэшъгъэнхэмкІэ ифакультет зэха- хьафхэр фитыныгъэхэр къэзыу- ем маркетингымкІэ иполитикэ зыухыхэрэм анахьэу зэхэщэн Іофтхьабзэхэм язэшІохын агу щагъэ ыкІи ХъутІыжъ Заурбэч хъумэрэ органхэм аІэ къазэрэ- шІуагъэ къэзытырэ ишІыкІэрэ ыкІи пэщэныгъэ, проектнэ-тех-

Ахэр къыхэхыгъэнхэмкІэ ищынологиемрэ фитыныгъэхэр къэзыухъумэрэ системэхэм ягъэпсынрэ хэшІыкІ афызиІэхэр. Ахэм Экономикэ шІэныгъэхэмкІэ афэдэ специалистхэу правовой кэм тегъэпсыкІыгъэу аналикІагъэу хъугъагъэ сэнэхьатэу «Прикладная информатика в «Информационные системы в экономике и юриспруденции» зыфиІорэ факультетыр къызэІухыгъэнэу. Ащ хахьэщтыгъэх зыфырагъэджэщт сэнэхьатхэу «Кризисым пэшІуекІорэ гъэІорышІэн», «Прикладной инфор-Урысые Федерацием гъэсэны-

МыхэмкІэ сэнэхьатыр зыІэ къизыгъахьэхэрэм зэрагъэшІэн фаеу къыделъытэ предприятиащ идеканэу агъэнэфагъ. Мыщ щырагъахъэхэрэр ык Іи игъэ- ар зэхэщэгъэным иамалхэмрэ ническэ, маркетинговэ, эксперт-

платежхэр ытынхэ кІыгъэр зэгъэшІэгъэнхэм апае бухгалтер учетым иданнэхэм икомплекснэ финанс анализ зэхэщэгъэныр, банкротствэр зэрэраахъщэр къыздырахыщт къэкІопІэ анахьышІум лъыхъугъэныр, нэмыкІхэри. Мыщ пыдзагъэу къэтІон федеральнэ, чІыпІэ муниципальнэ шапхъэхэм атегъэпсыкІыгъэу къэралыгъо органэу предприятиехэмрэ организациехэмрэ яфинансхэр

кІоу научнэ-ушэтын Іофыри гъэкІыгъэх. МГТУ-р научнэ кІотыгъэу зэращагъэфедэхэрэр. зыпкъ игъэуцожьыгъэнхэм апылъхэм, мылъку лъэпкъэу ыгъэІорышІэрэр зыфэдэм емылъытыгъэу, предприятиехэм, чІыфэ зытелъ организациехэм яэкономическэ анализ, диагностикэ ыкІи прогноз шІыгъэнхэм апылъ къулыкъухэм, аудиторскэ, консалтинговэ ыкІи уасэ афэзыгъэуцурэ фирмэхэм Іоф ащишІэн зэрильэкІыщтыр.

Къэралыгъо ыкІи муниципальнэ гъэ Іорыш Іап Ізхэм хэбзэ Іахьхэр атезылъхьэрэ органхэм, правопорядкэмкІэ, социальнэу ухъумэгъэнхэмкІэ органхэм, къэралыгъо статистикэм ыкІи зэфэшъхьаф зэхэщэкІэправовой гъэпсык І зи І эпредприятиехэм ягъэІорышІапІэхэм яорганхэу компьютернэ оборудованиер, локальнэ вычислительнэ сетьхэр е функциональнэ торхэм пІуныгъэ ІофшІэныр процессхэм ящык Гагъэхэр а Гэ- группэхэм комплекснэу зэракІагъэхьанхэм пае информациехэр угъоигъэным, ухъумэгъэ- пэшІуекІорэ гъэІорышІэн», ным, анализ, обработкэ шІыгъэным, нэужым зищыкІагъэм ІэкІэгъэхьэгъэным апае глобальнэ информационнэ сетьхэм зэралъагъэІэсыщт амалхэр зищыкІэгъэ ІофшІапІэхэм ащылэжьэнхэ алъэкІынэуи щыт.

Тиапшъэрэ еджапІэ къэ-

нэ-ушэтын, аналитическэ, предпринимательскэ ыкІи эксплуатационнэ ІофшІэнхэр зыщагъэцакІэхэрэр ары Іоф зыщаякъыхэхын зэрэкІорэр, шІэрэр, — еГо факультетым ипащэ.

Учетым, анализым ыкІи стаымылъэк Гыныр, зэте- тистикэм якафедрэу факультезыныр зыпкъ къи- тым хахьэрэр къызыфэгъэзагъэр экономикэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу, профессорэу ХъутІыжъ Заурбэч ары. ІэкІыб атетэу предприятием къэралыгъуабзэхэм якафедрэ зыІэ илъыр шІэныгъэлэжьэу Шъоджэ Зар, тарихъымрэ правэмрэ якафедрэ ипащэр Къудагъэк Гок Гырэ ш Гык Гэр, икъо Светлан, ари тарихъ ш ГэныгъэхэмкІэ доктор, профессор ыкІи илъэс пчъагъэ хъугъэу щытхъу хэлъэу Іоф ешІэ.

Зигугъу къэтшІыгъэхэм афэдэу егъэджэн Іофыр факультетым щызыгъэцакІэхэрэр квалификацие ин зиІэ кІэлэегъаджэх. Ахэр профессорых, доцентых, экономикэ, тарихъ шІэныгъэхэмкІэ кандидатых ыкІи кІэлэегъэджэ шъхьаІэх, яІофшІэн зэпамыгъэоу, яшІэныгъэ хагъахъозэ, аспирантурэм, докторантурэм ащеджэх. А пстэури зыфэкІожьырэр ныбжьыкІзу рагъаджэхэрэм къыхахыгъэ сэнэхьатыр нахьышІоу зэраІэкІагъэхьаныр ары. Теорием изакъоп, практикэм ылъэныкъокІи яІофшІэн мэхьанэ икъу раты.

Факультетым истудентхэм практикэр ащягъэхьыгъэным фэгъэхьыгъэ зэзэгъыныгъэхэр Алыгэ Республикэм ІофшІэнымрэ социальнэ хэхьоныгъэмрэкІэ и Министерствэ, къэралыгъо статистикэмкІэ Федеральнэ къулыкъум Адыгэ РеспубликэмкІэ ичІыпІэ орган, къалэу Мыекъуапэ ипрокуратурэ ыкІи и УВД адытиІ у Іоф адэтэшІэ, — еІо Заурбэч.

ИкІ эухым къыщытІон куращызэшІуахырэр. «Кризисым «Юриспруденцием иприкладной информатик», «Экономикэм иприкладной информатик» зыфиІорэ сэнэхьатхэр къыхэзыхыгъэ студент бэдэдэ ныбжьыкІэ объединением хэт. Ахэр гражданскэ шэн-зекІокІэ тэрэзым рэгъуазэх, зэфэшъхьаф етыгъэу хэлажьэх.

ШАКІО Мир.

ШІуагъэ къэзыхьыщт Іоф

Іофэу щыт. Дэгъу дэдэу зэ-«тхьашъуегъэпсэу» ятэІо.

Ухэтми, лъэпкъым иухъуеджэу, зинэмаз уахътэ зыгъэцакІэу, тхьэшІошъхъутшІыхэу татегущыІэнэу щы-

Бэдзэогъум и 7-м телеви- ІукІмэ, гур мэушъэбы, нэпсыр гъу къэсшІыгъэм хэлэжьэгъэ нэгу дахэр зэхэцІэлыхьагъэу, ныбжьыкІэми, лъэпкъым дениемкІэ къагъэльэгъогъэ къегъакІо, уигупсэу чІзуна- Сихъу ГъукІэ Мамхыгъэ къыз- Іэбжъанэм мамунэм ыльабжъэ идахэ аригъэІоным фэгумэкъэтынэу «Шъхьэихыгъэу» гъэхэр унэгу къыкІзуцох. Тина- дэхьагъэм къыщегъэжьагъэу зыфиГорэм тызыГэпищэу теп- хьыжъхэр сыдигъуи шъхьэи- сигъунэгъу. ЦТыф Гушэу, шъыпльыгь, льэшэуи тыгу ри- хыгьэу зэдэгущы эхэу, зэуп-хьыгь, гьэсэныгьэ-піуны- чыжьхэу, хэсэ зэхахьэхэр ренэу гъэмкІэ мэхьанэшхо иІэу, яІэу къахьыгъ. Хэукъоныгъэ уильэпкь ишэн-хэбзэ дахэхэр зышІыгъэри агъэдаІоу, агъэуухъумэнхэм уфэзыщэрэ укІытэу щытыгъ, цІыф пІуныгъэр лъэпкъым зэдыри Іофыгъ. ыжэ къыдэк Іырэп. «Зэгорэм хащагъэ дэлэжьагъэхэми, Джыри игъо шъыпкъ чылагъо арэущтэу щытыгъ...» oloкlэ пэпчъ зэхахьэ ашІымэ. НыбжьыкІэми Іушыхэр ахэтых, льын фае. мэн уипшъэрылъ, КъурІан ахэм афэдэхэм тапэкІи уащыгугъы хъущт. ТицІыфхэр нахьыбэрэ зэхахьэхэмэ, шІуагъэ къыныгъэ зиГэ нэбгырэ заулэу хьыщт. Уильэпкъ уфэгумэкГы- Уушъэфынэу щытыжьэп тикъытхэкІыхэрэр мыскъарэ ныр, ныбжыыкІэмэ щысэ дахэ ныбжыыкІэмэ мыхъуныбэ къаябгъэлъэгъуныр хэти ипшъэ- зэрахэк Іырэр. Хэта зылъэгъутэп, тащыгушІукІын, «Тхьэм рылъ. ПІорэ къодыем фэдэна гъэр адыгэ пшъэшъэжъые данахьыбэ ешІых» пІон фае. узэхахьэу, шъхьэихыгъэу узэ- хэм хъульфыгъэ гъончэдж кІако Азэнаджэм ымакъэ укГэдэ- дэгущыГэныр? Къэтынэу зигу- щыгъэу, ныбашъор къыдэщэу,

къагъэ хэлъэу щыт, сыд упчІэ ептыгъэми, КъурІаным итыр къыбгурегъаІо, уедэІоу, уеупчІыжьэу узекІомэ, ухэукьощтэп. Ащ зыми ыгу хэкІын гущыІэ хъуна?! Дунаир зытетми уеп-

Чылагъохэм нэжъ-Іужъ адэсыжьэп, ар гукъау, «жъы уимыІзу кІз уиІзщтэп» аІо.

Іэбжъанэм мамунэм ылъабжъэ идахэ аригъэІоным фэгумэфэдиз икІыхьагъэу, ащ етІани сурэтыр тешІыхьажьыгъэу?! Сэ сыгу къео цІзу афаусыхэрэм яшэни, язекІуакІи афэдэ зэрэхъурэр. Тэрыба ахэр зиехэр? Тыдэ тыпльэра? Тэжъугъэухъумэба зэкІэми тынапэ! Урамым хьакъу-жъокъухэу тетынхэм нахьи Іэдэб дахэ ахэлъэу, унэгъо дахэ ашІэнэу дгъасэхэмэ нахьышІуба?! Тильфыгъэхэм тэрэз къязыІорэм ыгу хэтымыгъэкІэу «Опсэу!» етІомэ, тызэдеГэзэ, тисабыйхэр тпГунхэ фае. Зигугъу къэсшІырэ къэтыным къыхагъэлэжьэгъэ ЛыпцІэкъо Адам зыгъэсэгъэ ным хилъхьэгъэ шэн дахэм тетэу Іушэу, щысэшІу тыдэ кІоми къыщигъэлъагъоу мэпсэу,

кІы. Ащ фэдэхэр къырагъэблагъэхэээ зэГукГэгъу гъэшГэгъонхэр зэхащэхэмэ, «тэри щысэ атетхын» зыІон къыкъокІынэу тэгугъэ. Узэхахьэ къэс гур зэпэблагъэ мэхъу, нахьыбэу шІу пшІэным уфещэ.

Зигугъу къэсшІыгъэ къэжымЗ естеажелех мыныт Нурбыий, Ожъ Аскэрбыий, Сихъу ГъукІи, ЛІыпцІэкъо Адами тхьаегъэпсэух, ар зыгъэхьазырыгъэ Чэнышхэ Молидхъани тыфэраз. Лъэпкъым идахэ лъыжъугъэкІотэнэу тышъуфэлъаІо.

ХЬАГЪУНДЭКЪО Щамсэт.

Мамхыгъ.

ТЕКІОНЫГЪЭМ ия 65-рэ ИЛЪЭС МАКІО

Хэгьэгу зэошхом тицІыфхэм текІоныгъэ къызщыдахыгъэр ильэс 65-рэ зыщыхъугъэм а заом чанэу хэлэжьэгъэ ыкІи ІофышІэ дэгъу дэдэу щытыгъэ Ягъумэ Сулейман Зэчэрые ыкьом сыкъытегущыІэ сшІоигъу. Сэ къэзгъэшІагъэм ар щысэтехыпІэу сиІ, щыІэныгъэм зыгорэ къыщыздэхъугъэу щытмэ, сэркІэ а цІыф шІагъом ыпкъ къикІыгъэу сэлъытэ.

Сулейманрэ сэрырэ Ягъумэ Исхьакъ иунэгъошхо тыкъихъухьагъ. Сулейман сятэшэу Зэчэрые икІэлагъ. Ар илъэси 8-кІэ сэщ нахьи нахыжтыгъ, къэзгъэшІагъэм сшынахыжъ шъыпкъэм фэдэу ащ сеплъыгъ, сыд фэдэ лъэныкъокІи щысэтехыпІзу сиІагъ.

Сятэ Исхьакъ 1932-рэ илъэсым идунай зехъожьым, ащ иунэгъошхо унэгъуитІоу зигощын фаеу хъугъагъэ. Сятэ зэрылІыкІыгъэр псыхъоу Пшызэ гъэтхэпэ мазэм иапэрэ мафэхэм лъэшэу къызеум, цІыфхэр ыкІи былымхэр мылыпс чъыІэм щиухъумэхэзэ, сымаджэ зэрэхъугъагъэр ары. Нэб-

Ащ фэдэ уахътэм Совет къэралыгъом тырипатриотэу, СССР-м социализмэр щыгъэпсыгъэным ибэнакІохэм ясатырэ тыхэтын тлъэкІынэу тапІугъ. Сулеймани сэри Советскэ Союзым и Коммунистическэ партие тыхэхьагъ. А партием Сулейман фронтым Гутэу хэхьагъ, сэ хы ШІуцІэ флотым иштаб икомандэ дзэ къулыкъур щысхьызэ КПСС-м сыхэтынымкІэ кандидатэу саштэгъагъ.

Сулейман 1940-рэ ильэсым Тэхъутэмыкьое гурыт еджапІэм я 8-рэ классыр къыщиухи, чІыпІэ колхозым Іоф щишІэу ригъэжьэгъагъ. Мамыр ІофшІэныр Хэгъэгу зэошхоу къежьагъэм бэмэ афызэпигъэугъагъ. Джащ тетэу, илъэс 19-м итэу 1941-рэ илъэсым чъэпьогъум и 15-м Сулейман заом ащагъ. Артиллерийскэ курсхэр къызеуххэм, Къырым ит къалэу Феодосие дэжь фронтым апэу щы Іухьагъ. Ащ ыуж я 75-рэ шхончэо дивизием ия кІогъу мазэ СССР-м и УІэшыгъэ КІуачІэхэм илъэситфым захэт нэуж гвардием истаршинау Ягъумэ Сулейман заом лІмгъэу щызэрихьагъэм фэшІ боевой наградэхэу 6 къыфагъэшъошагъэу къыгъэзэжьыгъ.

Зэо ужми фронтым Іутзэ лІыгъэу зэрихьагъэм фэшІ Хэгъэгу зэошхом иорден ыкІи Жуковым имедаль Сулейман къыратыгъэх. Заом къыщигъэхъагъэу пстэумкІи наградэ 17, ащ щыщэу ордени

422-рэ артиллерийскэ полк дзэ 4 иІагъэх. 1947-рэ илъэкъулыкъур щихьынэу хэфэ. Ащ гырих зэрыс хъугъэ унагьор хэтэу Сталинград къзухъусым ищылэ ма-Ренэу щысэ Тесхыщтыгь

сянэ ФатІимэт къылъэхэнагъ, нэбгырихыр зэрысынэу хъугъэ унагъор Сулейман янэ ШыпхъукІасэ къыфэнагъ. Арэущтэу хъугъагъэми, унэгъуитІум арысхэм блэгъэныгъэ зэфыщытыкІзу яІзм хэмыхъуагъэмэ, зи хэкІыгъэп.

1933-рэ илъэсым ФатІимэтрэ ШыпхъукІасэрэ къуаджэу Козэт дэтыгъэ унэу зыщыпсэу-щтыгъэхэр, зэкІэ мылъкоу яІагъэр, чІыгоу агъэлажьэщтыгъэр аГахыгъагъэх. Ахэм хэдзынхэм ахэлэжьэнхэм ифитыныгъэ яІагъэп, ар хэгъэкІи, колхозым Іоф щашІэни фитыгъэхэп. НэбгыритІуми хэдзынхэм ахэлэжьэнхэмкІэ яфитыныгъэхэр 1936-рэ илъэсым зыпкъ рагъэуцожьыгъагъэх, ащ ыужкІэ политическэ репрессиехэм законым димыштэу лые зэрихыгъэхэм ащыщхэу зэкІэ зэрагъэмысагъэхэр атырахыжьыгъагъ.

Къиныбэу арагъэлъэгъугъэр зэпачыгъ, бзылъфыгъитІури лыеу арахыгъэм къыуфагъэхэп. Ащ ишІуагъэкІэ, яунагъохэм арысхэр ІофшІэныр шІу альэгьоу, цІыфыгьэ дахэм рыгъуазэхэу апГунхэ алъэкГыгъ.

ФатІимэтрэ ШыпхъукІасэрэ политическэ репрессиехэм ялъэхъан къиныбэ зэпачыгъэми, Совет хабзэр, Коммунистическэ партиер, къэралыгъомрэ партиемрэ япащэу И. В. Сталиныр зыкІи агъэмысагъэхэп. Ахэм яцыхьэ пытэ зытелъыгъэр къуаджэм щыпсэущтыгъэхэм ащыщхэу бзэгу зыхьыгъэхэм а бэлэхьэ пстэури къазэрафахьыгъэр ары.

мэгъэным иІахьышІу хешІыхьэ. Ащ фэшІ медальхэу «За боевые заслуги» ыкІи «За оборону Сталинграда» зыфиІохэрэр къыфагъэшъуашэх.

Сталинград дэжь пыир зыщызэхагъэтэкъо нэуж ащ къыкІэлъыкІогъэ зэошхоу Орловскэ-Курскэ дугам щык Гуагъэми Сулейман хэлэжьагъ. Ащ лІыгъэу щызэрихьагъэм ишыхьатэу Жъогъо Плъыжьым иорден къыфагъэшъошагъ.

Джащ фэдэу къалэхэу Чернигов, Каленковичи, Брест ыкТи -ы тифьахаш дех Гимен гъэнхэм афэгъэхьыгъэ зэо пхъашэу кІуагъэхэм адыгэ кІалэр чанэу ахэлэжьагъ. Аш фэшТ дзэкІолІ Щытхъум иорденэу ящэнэрэ степень зиІэр къы-

Я 76-рэ гвардейскэ Черниговскэ шхончэо дивизиеу Сулеиман къулыкъур зыщихьыщтыгъэр фэшъхьаф тидзэхэм ягъусэу псыхъоу Одер зэпичи, фашист Германием ичІыгу щыкІогъэ заохэм ахэлэжьагъ. Ащ лІыгъэу къыщыхэфагъэм мыажыапП остосЖ Ішеф иятІонэрэ орден къыфагъэшьошагь. Заор къалэу Кенигсберг (джы Калининград) щиухыгъ. Боевой наградзу и Ізхэм аужырэу къахэхъуагъ медалэу «За победу над Германией» зыфиІорэр.

Хэгъэгу зэошхоу илъэсиплІэ кІуагъэр 1945-рэ илъэсым ижъоныгъокІэ мазэ аухыгъ. Сулейман ащ ыужи илъэсым ехъурэ дзэм къулыкъу щихьыгъ. 1946-рэ илъэсым ишэзэ къуаджэм дэт колхозым итхьаматэ игуадзэу ыкІи хъыз--инатио енйитавпи меІпаІштем зацие исекретарэу Сулейман ІофшІэныр ригъэжьэжьыгъ. КПСС-м ирайком колхозхэм -ысважеат дехеІшіафоІ ешепк рыгъэнхэмкІэ мэкъумэщ илъэсищ еджапІ у Краснодар къыщызэІуахыгъэм егъакІо. Ар къызеухым зэхагъэхьажьыгъэ колхозэу Сталиным ыцІэ зыхьэу зигупчэ къуаджэу Тэхъутэмыкъуае дэтыгъэм икомплекснэ бригадэу къуаджэу Козэт шыГагъэм иагрономыгъ ыкІи ибригадирыгъ. Къуаджэр Адыгэ хэтэрыкІлэжь совхозым ия 5-рэ отделение зашІыжьым, ащ пэщэныгъэ дызэрихьагъ. В. И. Лениныр къызыхъугъэр ильэси 100 зэрэхъугьэм фэгьэхьыгъэ медалыр къыфагъэшъошагъ. 1989-рэ илъэсым Сулейман пенсием кIvагъэ.

Заомрэ ІофшІэнымрэ апсыхьэгъэ Сулейман пенсием зэкІом зи ымышІэу щысышъугъэп. Ихатэ дишІыхьэгъэ теплицэхэм нэшэбэгур, помидорыр ыкІи фэшъхьаф хэтэрыкІхэр къащигъэкІыщтыгъэх. Ежь иунагъо ыкІи икІалэхэм унагъоу ашІагъэхэм афикъун хатэм къыдихыщтыгъ, къялыекІырэр бэдзэрым щащэщтыгъ. Ильэс 82-м итэу 2003-рэ ильэсым Ягъумэ Сулейман идунай ыхъожьыгъ.

Апшъэрэ гъэсэныгъэ имыІагъэми, цІвф Іушэу ыкІи талант хэлъэу зэрэщытыгъэм яшІуагъэкІэ, Іофэу зыфагъазэрэр ищыкІагъэм лъыкІахьэу Сулейман зэшІуихын ылъэкІыщтыгъ. Анахьэу ишІуагъэ къызщигъэкІуагъэр мэкъумэщ хъызмэтыр ары.

Сулейман иинагъэк Іэ л Іы гурытэу, ынэгукІэ дахэу, шІыкІашІоу щытыгъ. Ренэу зэкІужьэу фэпэгъагъэ. Ащ изекІокІэшІыкІэхэм, дахэу зэрэтхэщтыгъэм сэ ренэу щысэ атесхыштыгъ.

Сятэ Исхьакъ фэгъэхьыгъэу Сулейман къы Гуатэщтыгъэр бэ. Сэри ышнахьыкІэ шъыпкъэм фэдэу ренэу къысфыщытыгъ. Ащ фэдэ фыщытыкІэу къысфыри Гагъэм изы щысэ къэзгъэльагьо сшІоигъу. 1945-рэ илъэсым ишэкІогъу мазэ дзэм къикІи къуаджэм ар къэкІогъагъ. Заор зыщыкІогъэ илъэси 4-м къуаджэм къыдэмы--уахпышы еденк иТиы еалеах хэмрэ зымыльэгъугъэхэ кІалэр ахэм адэжь мыкlov тэ къытхэхьагъ. Апэу сэ сыГукІэнэу хъугъэ. Сэ а лъэхъаным Краснодар дэтыгъэ гурыт еджапІэу N 8-м сыщеджэщтыгь, мэшІокугьогу вокзалым къикІи, ащ къакІуи, еджапІэм ипащэхэм сакъы Іихи, къуаджэм тыкъызэдэкІожьыгъагъ.

СыныбжькІэ къыстефи дзэ къулыкъум сызащэм, ащ ищысэ сырыгъуазэзэ илъэси 5-м къыкІоцІ СССР-м и Дзэ-Хы КІуачІэхэм сахэтыгъ. Сшынахьыжъэу слъытэщтыгъэм ищысэ сызэрэрыгъуазэрэм къулыкъур схыныр псынкІэ къысфишІыщтыгъ.

Ащ рензу къысиІощтыгъ еджапІэм дэгъоу сыщеджэн, апшъэрэ гъэсэныгъэ зэзгъэгьоеІпыР местынеІыш иІлы ныт тэрэз щысыубытын зэрэфаер. Ахэр згъэцэкІэнхэм сэри сишъыпкъэу сыпыльыгъ. Краснодар дэт гурыт еджапІэм я 4-рэ классым щегъэжьагъэу я 8-рэ классым нэс сыщеджагъ. 1954-рэ илъэсым дзэ къулыкъум сыщы Гэу Севастополь дэтыгъэ пчыхьэ еджапІэр къэсыухи, 1955-рэ илъэсэу дзэ къулыкъум сыкъызщыхэкІыжьыгъэм Краснодар дэт пединститутым ифизикэ-хьисап факультет сычІэхьагь ыкІи ащ ипчыхьэ отделение 1960-рэ илъэсым къэсыухыгъ. Илъэс 51-рэ Іоф сшІагьэ, ащ щыщэу ильэс 31-м партийнэ-советскэ ІофшІэным сыфэгьэзэгьагь. Тыдэрэ чІыпІэ сыщылэжьагъэми, сшынахыжьэу Сулейман щысэтехыпІзу сиІагъ.

Непэ Сулейман къытхэмытыжьми, ащ игъогу лъагъэкІуатэ икІалэхэм, ахэм къапыхъожьыгъэхэм. Ежьыррэ ишъхьэгъусэ Асыетрэ пшъэшъитІурэ зы кІалэрэ къафэхъугъ. Асыет еджапІэм хьисапымкІэ илъэсыбэрэ щыригъэджагъэх, народнэ депутатхэм я Адыгэ хэку Совет идепутатыгъ, мамырныгъэр къэухъумэгъэным и Краснодар краевой комитет хэтыгъ. Ащ медальхэу Хэгъэгу зэошхом илъэхъан дэгъоу -ы зэриш Гагъэм фэгъэхыыгъэр ыкІи Хэгъэгу зэошхомрэ ІофшІэнымрэ яветеранэу зэрэщытыр къэзыгъэлъагъохэрэр къыфагъэшъошагъэх.

ЗэшъхьэгъуситІум япшъашъэу Светланэ апшъэрэ гъэсэныгъэ зэригъэгъотыгъэу къалэу Краснодар щэлажьэ. ЯтІонэрэ пшъашъэу Минэ муниципальнэ образованиеу «Тэхъутэмыкъое районым» финансхэмкІэ игъэ Іорыш Іапі эппш ЕПа Кіз лэ Нухьэ фирмэу ООО-у «Гарантия» зыфиІорэм игенеральнэ директор, «Адыгэ Республикэм изаслуженнэ псэолъэшI» зыфиІорэ щытхъуцІэр къыфагъэшъошагъ. Ащ ишъхьэгъусэ Фатимэ къалэу Краснодар дэт тучанэу сантехническэ пкъыгъохэр зыщащэхэрэм ипащ.

Сулейманрэ Асыетрэ къахэкІыгъэхэм къафэхъугъэхэ Ларисэ, Саидэ, Светэ, Сусаннэ еІпі ешоғшефк местіснеІсіш щаубытыгъ. Ахэм зэкІэми Краснодарскэ къэралыгъо университетыр къаухыгъ. Ларисэ культурэмкІэ Краснодар университетым идоцент, аспирантурэр къеухы. Саидэ аспирантурэр къыухи, экономическэ шІэныгъэхэмкІэ кандидат хъугъзу университетым кІэлэегъэджэ шъхьаІэу щэлажьэ. Светэ иунагъокІэ Объединеннэ Арабскэ Эмиратхэм ащэпсэу. Сусаннэ предприниматель ІофшІэным пыль. Ахэм къапыхъожьыгъэхэ Ясминэ, Амирэ, Айман, Аминэ, Инал ятэ-янэхэм анапэ зэрэтырамыхыщтым сицыхьэ телъ.

ЯГЪУМЭ Хьазрэт. Адыгэ Республикэм и Президент дэжь нахьыжьхэм я Советэу щыІэм хэт, Адыгэкъалэрэ Теуцожь районымрэ яцІыф гъэшІуагъ.

Сурэтым итыр: Ягъумэ Сулейман.

Цуекъо Юныс лъэгапІзу непэ зылъыІэсыгъэм псынэкІэчъкъежьапІ у фэхъугъэр ар къызыщыхъугъэ адыгэ чІыгур ары. НызыщызэхишІэгьэ чылэ зэкІэупкІагъэу Хьалъэкъуай ары. Адыгэ намысыр, къэрарыр ыкІи гукІэгъур зэрылъ лэжьэкІо унэгъо Іужъум 1940-рэ илъэсым шъэожьые нэшІуцІэ цІыкІур къихъухьагъ. ГумэкІыр зыщыбэ илъэсхэм (илъэс ыныбжыыгъ Хэгъэгу зэошхор къызежьэм) цІыфхэр гузэжъогъу-тхьамык Гагъоу зыхэфагъэхэр сабыим ынэ кІэкІыгъэх;

хэр», «Орэдыжъ». Адыгэ къуаджэм идунай ары мычъэкъожь псынэкІэчьэу ащ ихудожественнэ ышъхьэкІэ пэкІэкІыгъэр, гум зэхишІагъэу илъэсхэм къапхырыублагъэу ыгу пэблагъэ хъугъэ образхэр, гупшысэхэр цІыфхэм алъигъэІэсхэмэ шІоигъу.

ГучІэм лъы Іэсырэ псалъ тхакІор ренэу зылъыхъурэр. Лъэпкъ кІыр Цуекъо Юныс иапэрэ Іо-

Мэзлэкъо Сэти — кІэлакІ, апшъэрэ еджапІэр къеухы пэт, исэнэхьаткІэ археолог, къэбарыжъ дэльфыбзэм иІэшІугьэ апэу ащ гупшысэ льапсэ фэхьурэр. Ежь горэу чылэм бэшІагьэу щызэрахьэрэм ылъэпсэ шъыпкъэ зэригъэшІэн гухэлъ иІэу чыкІыгъэр, ицІыкІугъом къыщы- лэм къэкІожьы. Сэт ыгу къабзэ, иакъыл чан, игухэлъхэр дахэх. ЦІыф зэхэтыкІэ дахэр унагъом илъ. А зэпстэури повестым Іофыгъо шъхьаГэу кІоцІыльым кІэтшыІшоІшпасы уєдеф ехестична зэфыщытыкІэр ыкІи психологи- шъхьаем, уегупшысаІомэ, къзоер, лъэпкъ шэныр ыкІи гумэ- шІэ шІур, зэфагъэр, зэхэтыкІэ дахэр, ныбджэгъуныгъэр, щыІэнызэдеІэжь-зэгурыІожь унагьоу зэ- тэнхэм, новеллэхэм ІупкІэу къа- гъэр зыгъэпытэрэр. ЗэфэгумэкІшибгъурэ зы шыпхъурэ къызы- хэщыгъ, гуманизмэм игурышэ хэу, зэгуры южьхэу псэурэ ц ыф-

«Къушъхьэ чыжьэмэ япщыналъэ- ижъырэ шыухэм» игупчэ итэу гъэлъэгъорэ телевизорыр, магнитофон лъапІэр, алырэгъур, пианинэр ащ рагъэуцо, ящагу «Жигули» е «Волгэ» къыдэчъы. Ау мылъкум цІыфхэр зэщефых, дехьыхых, былымым бэмэ япсихологие лые рехы, цІыфыгъэм, адыгагъэм, гукІэгъум инэу къыкІачы, шэн-хэбзэ дахэхэр чІанэжьых, ахэр агъэльэпІэжьхэрэп. Лъэпкъым къыкІэныгъэ кІэн льапІэкІэ ежь героим ыльытэхэрэм чылэдэсхэм хъатэ пахьыжьырэп. Ежь Жанэкъом янэшэу чылэм дэсым етІэбэе унэжъ цІыкІоу къызэрыхъухьагъэр зэуи шІомышІзу бульдозерымкІз зэхегъэтакъо, ятэ илъэс пчъагъэм ыугъоигъэ унэгъо ІэпІэжъхэр, пхъэшІэ, шъошІэ, гъукІэ Іэдэодэжьхэр ретэкъужьых. Уижъ умыгъэлъапІэу, уишэн-хабзэхэр къэмыухъумэу, уилъэпкъ ынапэ умыгъэлъапІэмэ, «сыцІыф» оІо-

Дэгъунэкъохэмрэ ядунай тхакІом тыхещэ. Быслъымэн ыкъо Азмэтэу лІыжьы хъугъэу, зыІэ лъэныкъо зыпымытыжьэу я 60-рэ илъэсхэм икъуаджэ къэзыгъэзэжьыгъэм ичемодан дэлъэу ичылэжъ къыхьыжьыгъэр ахъщэп, дышъэп, данэп — ащ дэлъыр ГъукІэмыкъохэм ялІэкъо тамыгъ, дунаим зыщехыжьыщтым нэс ар ащ къыухъумагъ...

Бэ къинэу тицІыфхэм къафыкъокІыгъэр, зым ыуж адрэр итэу ахэр къызэкІэлъыкІощтыгъэх. - шыГэныгъэмрэ цІыф психологи емрэ авторым дэгъоу зэришІэхэрэр, ныбджэгъуныгъэмрэ шІульэгъумрэ апкъырылъ кІуачІэр цІыф зэфыщытыкІэ дахэм зэрилъапсэхэр ащ иобразхэм къытльагьэІэсы. Шъыпкъэ, Цуекъо Юныс Іофыгъуабэмэ, лъэныкъуабэмэ къатегущыІэмэ шІоигъоу, аужыпкъэм, лъэхъаныбэ гупшысэкІэ зэрищалІзу, ретроспекцием зыритэу къыхэкІы (анахьэу ар зыхэтлъагъохэрэр ироманхэр арых). ГузэхашІэр, гум ишъэф лъыІэсырэ псальэр къырахьакІы тхакІом игеройхэм. Ахэм адыгацІэхэр яІэ къодыеу щытэп — ахэм абгъэгу дэлъыр шІум ренэу фэщэгъэ адыгэгу.

Гуманизмэм ифилософие щыгъэлъэшыгъэу, лъэныкъуакІэкІэ ар къыщытыгъэу хъугъэ драмэ ин зыхэлъ повестыкІэу «ШэкІожъым иаужырэ тэо мэкъэнчъ» зыфиІоу джыраблагъэ журналэу «Зэкъошныгъэм» къыдэхьагъэм. Ежь авторым ицІыкІугьом ылъэгъугъэу, ыгу пытэу риубытэгъэ илъэсхэр ары тызыхищэрэр: зэошхом имашІо адыгэ чылэхэр ылыпкІагъэх, цІыфхэм ящыІэныгъэ зэтыригъэзыгъ. Хэкужъым щашІыгъэ хапІэхэр къызэранэкІхэзэ фашист техакІохэр зэкІэкІуагъэх, ау ахэр джыри чыжьэу ІукІыгъэхэп: «Пшызэжъ-псыхъожъ иджабгъу нэпкъ кІыбкІэ, чыжьэкІэ-чыжьэкІэ, топыо макъэхэр джыри щызэпыухэрэ...» Мы сатырхэр повестым ирефреных, ахэр ащ иухыпІэ сатырхэуи хъугъэх. Шъырытэу, зыпкъ итэу сюжетыр Цуекъом кІещы, къэхъущтым завязкэ фэхъурэ хъугъэшІагьэр сурэт ІупкІэу тапашъхьэ

къырегъэуцо. Брунэ изекІуакІэ гъэшІэгъонэу, узыІэпищэу авторым къыре-ІотыкІы: шъобж къызщытыращэгъэ Шыблэкъохьаблэ ымыгъэзэжьэу къызщыфэшІугъэхэ чылэу Къургъокъуае екІурэ гъогур мэхэмкІэ хьэм къызэригъотыжьырэр, ежь ГъукІэмыкъохэми хэпІэжъым къызэрагъэзэжьырэр художественнэ шъыпкъагъэ хэльэу, зэхэугуфыкІыгьэу авторым къырегъэлъэгъукІы, охътэ хьылъэм иатмосферэ ухещэ. ГъэшІэгъонэу повестым щызэпыгъэфагъэх хъугъэ-шІагъэхэмрэ образхэм язекІокІэ гупшысакІэхэмрэ. Аужыпкъэм, хьэм ипсихологие зылІзужыгьом унаІз тырыуигъадзэу, гум къинэжьэу, цІыфым фэдэу уапашъхьэ къырегъзуцо. КъэгущыІэрэп нахь, Брунэ зэкІэ гурэІо, зэкІэ елъэгъу, зэхешІэ. ЦІыфым фэшъыпкъэнэу, фэлэжьэнэу Тхьэм къыгъэхъугъэ хьэжъэу Брунэ зыІэкІэкІодэжьырэр ЦІыфыр ары ар къумалэу, чылэдэсхэм зашІозыгъэбыльырэ Гусэрыкъу ары. Ау ар ЦІыфы пфэІонэп, лъэкъуитІу кІэтэу дунаим тетми.

Джащ фэдэ трагедиер икІэухми, повестым гугъэ лъагэр нахь шыльэш: заом итхьамыкІагьо нэмыкІ цІыфхэм къафимыхьыгъэми, щыІэныгъэм ипшъэхъунэхэр зэригъэзынхэ ылъэкІыгъэп, унагъом, лІакъом яджэныкъо машІуи фэгъэкІосагъэп...

ЦУАМЫКЪО Тыркубый. Филологие шІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор.

1 ум лъагьо кІэ сыда къикІырэр? «Унэ дэгъу фэзыгьотырэ псаль

(Цуекъо Юныс къызыхъугъэр илъэс 70-рэ хъугъэ)

мэкІ-зэдэІэпыІэжьым иІэшІугъэ икъукІэ щызэхишІагь. Пшысэхэм къэхьугь. Шъырытэу, зыпкъ итэу джэгъугъэ-хьалэлыгъэу, гуихыядунай пыдзагъэу лъэс лъэгъо ащ пхырищырэ лъагъом нэфапІэ гъэу зэфыщытхэп... Аужыпкъэм цІыкІоу ублэпІэ еджапІэм езыщэлІагъэм изэхэшІыкІ тхылъхэм зырагъэІэтыгъ, икІэлэегъаджэу Хъодэ Якъубэ ихьатыркІэ литературэр шІу ыльэгъугъ, зэхэлъхьан-тхэным ыгу къыфэущыгъ. Иапэрэ усэ-сатырхэр зыми римыгъэлъэгъухэу, ыушъэфхэу илъэс шІукІае къызэпичыгъ. Ау ащ игупсэ цІыфхэу зигугъу къэсшІыхэрэр, чылэдэсхэу мафэ къэс зыІукІэщтыгъэхэр прототипхэу нэужым Цуекъо Юныс ытхыгъэ новеллэхэм, повестьхэм, романхэм мызэу-мытІоу тащыри-фыгъэ инрэ лирическэ сюжетым щыпхыращырэ гъогоу блэкІыгъэ лІэшІэгъухэмрэ непэрэ мафэхэмрэ зэзыпхырэ янэрымыльэгъу лъэмыдж тытыращэщт...

Цуекъо Юныс иапэрэ Іотэжьхэр, новеллэхэр хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим», альманахэу «Зэкъошныгъэм» къызыхаутхэм, лирикэм рыгъозэрэ прозэм гъэхъэгъэ шІукІаехэр тилитературэ щишІыгъагъэх: Еутых Аскэррэ Іэшъынэ Хьазрэтрэ яновеллэхэм ыкІи повестьхэм амалыкІэхэр ащаушэтыгъэх, цІыфмехоалифоІ еqиІлемулеалив qех нахь афэгъэзагъэхэу, гум екТурэ лъагъохэр игъэкІотыгъэу пхырашыгъэхэу шытыгъэх. Ахэм ялирикэ-психологическэ прозэ ифэмэ-бжымэ икъукІэ пкъырыхьагъажьэ.

чылэу къызыщыхъугъэм, иіасэжьын шІульэгьоу афишІыгьэр изведением ІупкІзу къыхэщы. яадыгэ нап, яцІыфыгъэ дах Цуекъом иапэрэ Іотэнхэм купкІ афэхъугъэр; итворчествэ цІыфхэм альыІэсыныр зыщыригъэжьагъэр Адыгэ радиор ары. ТхэкІо ныбжьыкІэхэм язэТукІэу 1979-рэ илъэсым Москва щык Іуагъэм хэлажьэ, СССР-м иписательхэм я Союз хахьэ. 1973-рэ ильэсым къыщегъэжьагъэу альманахэу «Зэкъошныгъэм», урысыбзэкІэ зэдзэкІыгъэхэу журналэу «Литературная Адыгея» ыкІи сборник зэфэшъхьафхэм къыхаутых Цуекъом иІотэжьхэу ыкІи иновеллэхэу «КъэкІожь, Титу цІыкІу, къэкІожь...», «Тыгъэр лъагэу къыдэкІоягъ», «Хьалыгъу тэбэрыдзэ тыгъэжъый», «Бэчмызэ ишъэф», «ЛІы зыдэмысыжь къуадж», «Чэу ныкъошІыхь»,

ратурэ зэрэщыпхырищырэр нафэ къыщыхъугъэх тхакІом ыгу нахь зыфэщэгъэ темэхэр, гупшысэхэр: цІыф зэфыщытыкІэ дахэм напэр къызэригъэдахэрэр, хымэ лыуз зэрэмыхъурэр, зы цІыфым адрэ зымышІэрэм зыгорэ дэдэ щыІэу цІыфым ыл фэузыжьын зэрэфаер, льэпкъым лІэшІэгъухэм къажьыгъэр гъэльэпІэгьэн, къзухъумэгъэн зэрэфаер.

Непэ фэдэу сыгу къэкІыжьы Цуекъом иапэрэ повестэу «Хымэ лыуз» зыфиГорэм фэгъэхьыгъэ сирецензиеу хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» къыхиутыгъагъэр (щылэ мазэм и 25-рэ, 1979 ильэс). Ащ сэ шъхьэу фэсшІыгъагъэр «ЦІыфыгъэм гумэкІыр ишапхъ». Илъэс тІокІ тешІэжьыгъэми, повестым есІолІэгъагъэхэм непи сарыкІэгъожьырэп. Повестым игерой шъхьа Гэу, тхак Гом гъунэ лъефы, лъэныкъуамэз академиер къэзыухыгъэу къуаджэм къэк ожьырэ ЛІыпцІэкъо Орзэмэси, ащ шТу ылъэгъурэ Тыжьынэу драмтеатрэм иартистки, былымэхьо фермэм изаведующэу Хъаныи, Сэтэнэекъо лыузым» игупчэ ит ЛІыпцІэкъо Шъэуаеу щыІэныгъэм гъогу псынкІэ щыльыхъунэу «зишІулъэгъуныгъэ ишушичыжьэу мычъэрэри» янасып фэбэнэнхэ фаеу лэкъо Сэти, «КъэшъуакІом икъамэхъух. ШІуагъэу фэплъэгъунэу щыт авторым ащ фэдэ зэмызэгъыныгъэхэр къыгъэльэгьонхэм «Іэльыныр Іапэм пызырэп, е Зы зызэращимыдзыерэр. Адыгэ ли- шІулъэгъу итхыдэм» хэт апшъэгъзу Цуекъо Юныс тхэныр ре- рическэ прозэм ишъуашэ илъзу рэ гъэсэныгъэ зиІэ мэзпэсэу Мэтхыгъэ Іотэжьхэм ыкІи повесть- джыкъо Дэдауи. Мыхэр зэкІэ пкъэм, модернизмэм, экспресхэм яшэн-хабзэхэр Цуекъом Іэхьылхэм, икъоджэгъухэм мыкІо- убытыпІэ зэришІыхэрэр мы про-

Непэ тызыхэт дунай зэокІыгъэмкІэ мы повестым бэ узэригъэгупшысэрэр. ЦІыфыгъэм, зэдеІэжьыным, гукІэгъум имашІо агъэкІуасэрэп. Хымэ лыуз зэрэмыхъурэм ифилософие алъ щыщэу мэпсэух Орзэмэси, Кулсоми, Тыжьыни, Хъаныи, Сымсури. ЦІыфым фапшІэрэр щыгъупшэу, зэхимышІыкІзу зыІорэ къеlo: «Хымэ лыуз хъурэп, Шъэуай. Зиунагъо бэгъон, зы нэпкъым утеуцоу уджэмэ, адрэ нэпкъыри къыппэджэжьы... Сэ си-ІахькІэ зым илыуз адрэм илыузэу къысшошы, Шум цІэ гъэ- пшысэ: цІыфхэм ящыІакІэ мафэ нэфагьэ иІэу щытэп. Мары, мары къэс нахь фэшІыгъэ мэхъу. Унэ ар зэрэпшІыщтыр пІонэу рецепти тегъэпсыхьагьэхэр, мебель хэшы-

щытэджырэм ицІыкІугъо зэфэгу- зыхэпльэгъорэ лъагъо ащ тилите- хэр къоджэ рэхьатым щызэныбджэгъухэп, лІэкъо пстэури ныбблэкІыгъэм ахэм «икІэрыкІэу гузэгъабгъэ зэфыхахыжьы». Къэбар пхэнджэу зэгорэм Іугъэ хъугъэм «лІакъохэр зэфегъэблых, шІуегъэшІы».

> ИшъыпкъапІэ зыми ымышІэкІоцІ намысэу ыкІи гушъхьэлэ- ми, Чылэстэнхэмрэ Мэзлэкъожынгы зэГуигы к Гагыр, кынлы хэмрэ нэмыплы зэрахы, зэхахы хэрэп. Художественнэ конфликтми ар льапсэ фэхъу. ЛІэкъуитІум язэпыйныгъэ зэман чыжьэу блэкІыгъэм къыщежьэ. А зэпстэум альапсэ зэригьэшІэнэу джы Іуашъхьэу Чылэстэн Мамыкъ зычІэльэу Осмэн зыщыгугъырэр, лІэкъо тамыгъэу а къыухъумэрэр Сэт ытІынэу фежьэ. Къэжъым къычІахыгъэ хьапщыпхэм къызэрагъэлъагъорэмкІэ, гъукІитІоу зэныбджэгъугъэхэр пыи зэфэхъугъэхэп. ЩыІэныгъэм идиалектикэ бэ къызэлъиубытымэ шІоигъу.

> ЩыГэныгъэм ишъыпкъэщ къыхэхыгъэхэу, цІыфхэм яшІуагъэ арагъэкІынэу, Іофыгъо гъэнэфагъэхэр зэрафэх «Хымэ Орзэмэси, «Къэзыгъэзэжьырэ ижъырэ шыухэм» игерой шъхьа-Ізу археолог ныбжыкІзу Мэзмэ» исюжет зэпхыгъэу шІэныгъэлэжьэу Жанэкъо Къасими, ныбжьыкіэх, агухэр шІухэм афэблэх, ІофыкІэхэр зэрафэх, льэпкъым игушъхьэлэ--оІшв емыІшества осих естиськ игъу, зыгорэ къызэІуахыным ыуж итых. ЯцІыф шэн-гъэпсыкІэкІэ, ясэнэхьаткІэ, ятеплъэ-ІуплъэкІэ мыхэр зэтекІых нахь мышІэми, щыІэныгъэм еплъыкІэу фыряІэмкІэ, шІум, дэхагъэм зэрэфэщагъэхэмкІэ, ячІыгу зэрэфэшъыпкъэхэмкІэ зэпэблагъэх, лъэпкъым иидейнэ-нравственнэ Шъэуаем пэшІуекІоу Орзэмэс шапхъэхэм арэгъуазэх. Зэфэдэхэу романтикых пІоми ухэукъощтэп.

Повеству «КъвшъуакІом икъам» зыфиІорэм ыгупчэ ит научнэ ІофышІэу Жанэкъо Къасимэ зыгъэгумэк Іырэм урегъэгупыкІыгъэкІэ кІэракІэхэу ашІых. Повестэу «Къэзыгъэзэжырэ Хрусталыр, зэмышъогъоу къэзы-

сиІ, сшхын тІэкІу сэгъоты» оІокІэ, плъапсэ умышІэжьэу, ащ гъунэ лъымыфэу, лІэшІэгъухэм къакІоцІ уилъэпкъ ыгъэлъэпІа--гьэр хъэтэпэмыхь ошІымэ, ущы-

Цуекъор нахыбэу зыгъэгумэкІырэр хъугъэ-шІагъэхэр арэп: ащ еплыкІзу, цІыфыгъз екІолІакІзу персонажхэм афыриІэр ары нахь. ГукъэкІыжьхэм, диалогхэм, геройхэм яІэкІоцІ гупшысэхэм, язекІокІэ-шІыкІэхэм мэкІэмакІэзэ ащ яцІыфыгъэ напи яшэнхэри къащагъэлъагъох.

Повестэу «КъэшъуакІом икъамэ» джыри зы нравственнэ Іофыгьо ин Цуекьом къыщеІэты: хэта цІыф шъыпкъэр — народым къин къыфыкъокІымэ зышъхьэ нэмык Іоф ымыгъэгумэк Іырэр ара, хьауми ихэгъэгу фэшъыпкъэр ара? ІупкІэу къэтыгъэу хъугъэ къумалэу Къэзаныкъо Оркъыжъыерэ Жанэкъом янэшэу фашистмэ якІодылІэгъэ Къаймэтыкъо Зэбанэрэ къызыщышъохэрэ джэгур. Оркъыжъые нэмыц офицерым зыфигъэцІыкІоу лъэгукІэтын зыфешІымэ, Зэбан илІыхъужъ къашъокІэ ащ ебэны, илІыгъэ-гушхуагъэкІэ пыйхэм атекІо.

Я ХХ-рэ лІэшІэгъум тихэгъэгу иобщественнэ зэхэтык Іэ зэблэхъугъэ мэхъу. Советскэ тоталитарнэ идеологием илъэхъан зигугъу пшІымэ мыхъущтыгъэ Іофыгъо инхэм литературэм зафегъазэ, я 90-рэ илъэсхэр литературэмкІэ къэгъэзэгъу инхэу къычІэкІых, постмодернизмэм, аужыкъэІотэкІэ амалхэр тхакІохэм шъхьэихыгъэу агъэфедэхэу фежьэх. Мы илъэсхэр Цуекъо ЮныскІи лъэгэпІакІэ хъугъэх. Льэпкъыр, хэгъэгур зыгъэгумэкІырэ Іофыгъо инхэм ахэлъ философиер куоу ыкІи игъэкІотыгъэу зыщызэхэпфын плъэкІыщт жанрэу романым зыфегъазэ. -еап еалетшиша мехнинм еqнаЖ гапІэхэр ащкІэ лъэшэу къышъхьэпагъэх. Новеллэм, къэбарым ясюжет зэхэщакІэу мызэумытІоу ыгъэфедагьэр ироманхэми апкъырыхьагъэх. А нэшанэхэр ІупкІэу ахэольагьох тхакІом ироманхэу «ГъучІ Тыгъужъым итаурыхъ», «Унэ плъыжь», «Щэмыохъу» зыфиІохэрэм. Романэу «Унэ плъыжь» (1991) зыфиІорэм къуаджэу Къургъокъуаерэ Шыблэкъохьаблэрэ ащыпсэурэ лІэкъолІэшхэу ГъукІэмыкъохэмрэ

ШакІомрэ пцэжьыяшэмрэ

(КъызкІэлъыкІорэр шышъхьэІум и 3-м къйдэкІыгъэм um.)

- «Сыгу къеорэр, пцэжънеешакІэ зымышІэрэм сыкъызэрэхидзыгъэр ары», eIoшъ мэтхьаусыхэ.

- Тхьаусыхэми, мытхьаусыхэми къыхэсыдзыгъах, оуием нахь мыинми, къыщигъакІэрэ щыІэп. Сыд икъыхэдз, дэгъоу къыпыхьэмэ, зыдэкІожьын шыІэп. ШІоу пшъыгъэхагъэ.

Пцэжъыяшэм гу къызІэпишІыхьажьыгъэу, зэрэмыхьаулыягъэхэм рыразэу, ащыгушІукІ зу шаранитІур Іалъмэкъым зырелъхьэм, акІэхэр къищэу изы хъугъэх.

- Пуд псау къарыкІын, ащ фэдэу тегъэпсыхьагъэу къызпымыхьагъэр бэшІагъэ, коц гъэлыбжьэгъэ хьаджыгъэр ІэшІуба! Ар мамрыс шІыжьыгъэмэ нэцІабгэба, укарпыкІэ ублэкІышъуна, ое ужэу ыкІи, - шъабэу къеупсэлъы зыми фэмыгъэзагъэу пцэжъыяшэм.

Зэхэпхыгъа пасэм джэгум кІонхэ зыхъукІэ адыгэ пшъашъэхэм коц гъэжъэгъэ хьаджыгъэр зыхатакъощтыгъэу ымэ зэрэІэшІум паекІэ? къэупчІэ шІупщыр.

- Зэхэсхыгъэ къодыя, слъэгъугъапэ нахь, боу шІоу къэсэшІэжьы. Сытакъырыгъ, сэри къызэрэсхатакъорэр имыкъоу, сагъэшхыщтыгъ ыкІи. Ащи шІокІыштыгъэх, анапцэхэр шІомыкІыкІэ тырагъэлыкІыщтыгъ нахь дахэ хъу зышІоигъощтыгъэхэм.

УмыІо шъыу, аущтэу ашІыщтыгъэуи?

Олахьэ ашІыщтыгъэм! Сымылъэгъугъэмэ къэсІожьыныя?!

Ардэдэм ящэнэрэ пцэкъэнтфэу зиГуданэ дахэу псы мычъэм хэзэгъагъэм ипцэкъэнтф пакІэу гъучІ папцІэр зыпылъыр фитгъуаджэу чІиІуи къымытІупщэу къэнагъ.

— Джадэу къыпыхьагъ! зыфэмыщыГэу шІупщыр къэкууи кІиІагъ.

– Зэгу! Сэры къыхэзыдзыщтыр! — къэгузэжъуагъэу махъулъэр течъи, пцэкъэнтфыкІыр къызІэкІигъэхьагъ.

- Джае! Джае! — къыхэкуукІыгъ махъульэр. — ар нахь къыхэщыгъуай, ыкІэ мэшІо Іадэу къыгъэщызэ къин уигъэлъэгъущт. Къулаижъыр тхьагъэпцІ, карп делэм фэдэп. дым фигъэзэгъагъ игъусэ фэ-

УемыхьоршэрыкІмэ кІожьыщт! Мамрыс къодыем къызэригъэпцІагъэр лы имыгъусэу, лыкІэ зызымышІэжьырэр мамрысымэм ыгъэделагъ, — джэе шъхьэшхор зылъэгъугъэм хэгушІукІзу къызэтыретакъо.

- УмыгъэкІожь, мардж хъужьын, — мэгуІэ шІупщыр, - ІэгунэкІ пэкІэ къиуцукІэу тыдэхьажьымэ, къыддэхьащхынхэба тиныбджэгъухэр!

Сыд фэдэу ыкІэ бгъуитІумкІи зэпимыгьэоу ыгьэщыгьэми, ИКЪЫХЭДЗЫН КЪЫГЪЭХЬЫЛЪЭНЫМ пае, ар зиапэрэмышІэм иамал къыхьыгъ ыгъэпшъынэу. Емызэщыжьэу, зыдишІэу, дыригъаштэу къышІуигъэшІызэ, зэрэфаеу ыгъэпшъи, шъхьэшхо тхыцІэ шІуцІэжъыр кІэпсэдакІо хъугъэу къыхищыгъ. Ыпэрэ пцэжъыитІум зэхэтэу ионтэгъугъэкІэ афэдизэу къырадзи, зэблагъэхэм ар Іалъмэкъ шъхьаф ралъхьагъ.

- Махъулъэр, тхьакІумкІыхьэ гъэжъагъэм тецэкъахэмэ, сэ сишхончыбзи къурэ дэнагъэпышъ, тедэІун. Тыгъэр тІысыжынкІи Іаджи къэнагъ. Ое ужым лэучэцІ е мэзчэт горэ къыспэкІэфэнкІи пшІэхэштэп.

Шъофыр къыхэмыхьажьыми, псым къыхахыгъэр икъункІэ ылъытэу махъульэр къэпсэлъагъ ишъыпкъэу:

- Пкъынэ-лынэр зэкІэуутыгъа пІомэ, къехъоу зэкІэуутыгъ, ащкІэ хьэжъыри пщыгъупшагъэп. Икъущт непэрэмкІэ, ау узэрэмы Іэсэщтыр сипэ-Іожъ ешІэшъ, гъогумаф!

Псым хаплъэмэ рекІокІызэ, ыпэ ригъэхъумэ лъыкІуатэзэ, шакІор нэплъэгъум икІыгъ. Джэе пэкІэшхожъ горэ псыкІыІу къэхъумэ хиукІыхьан зэримурадыр нэфагъэ. Ащ фэдэ мышІи зэримыІэр зышІэщтыгъэ махъулъэр шхончэо макъэм кІэдэІукІыгъ, ау къэІугъэп. ШэкІуахьэми ишъхьахынэ хьакъу макъи щигъэтыгъ, ами-апси къэмыужьэу кІоды-

Хъырбыдзыр псынэкІэчъым джыри хэсыгъ лагъэхэр ытхьа--оІыг фешкиажыл уеныажыІх хьэм. Мэкъуштэхэм къызэрэфагъэнагъэм уенэгуежьынэу щытыгьэп. Фикъущтым фэдиз гуибзыкІи ышхыгъ, игъусэ хэны ымышІэу иІахь къыгъэнагъ, тыгъэу гушІопсызэ къэлъэгъожьыгъэм льыплъагъ. ЕчэнІОТЭЖЬ

зэщэу къызэхьыжъ-пІыжъым. ЧІыпІэ имызэгъэжьэу пцэкъэнтфыхэри къыхихыжьыхи, зэтыетыкева» . хетынжешиц шІупшыр» — ышъхьэ къихьэгъэ къодыеу шхонч омэкъэшхо къэІугъ. Къуладжэр зэпигъаджэу псыкІыІум къырычъи, мэз кІырым хэкІодэжьыгъ джэрпэджэжьэу. Хьэнэ-гъунэм зыгорэ зэрэщиукІыгъэр нэфагъэ. Къэхъурэр ылъэгъуным щыгугъэу щысызэ, дудэкъэшхом ылъакъохэр Іалъмэкъым къищэу зелъэгъум, къыгурыІуагъ зэрэмыохъугъэр.

Джары, сэри дудакъым сешагъ. Тымыхьаулыегъапэмэ дэгъу. О къыхэудзыгъэмкІэ тыхэпщыжына, Тхьэм ыгъэбэгъон! Изакъоу, къыздичъырэри, зыдачъэрэри сымышІэу сапэ зыкъызешІым, семыщэрыуагъэмэ, хьэм ІэпыкІыщтыгь, псаоу къезгъэубытын симурадыгъэми.

Икъущт къэуушэкІугъэр, тикІожьыгъуи къэсыгъ, дэхьащхын тамышІыщтмэ хъугъэ, уихъырбыдз Іахьи къыпфэзгъэнагъэшъ хьазырыпс.

Рыразэхэу чылэм къыфаузэнкІыжьыгъэу къыздэзыгъэри амышІзу Махьилэ цІыкІу апэкІз шыоу къэлъэгъуагъ.

Тыдэ ежьагъ жьыгъэбыу? Непэ тызІомыкІэм тыгушІогьагь, уІукІэмэ къэгьэзэжьыр тэ къытлъыхьоу къычІэкІын, — зэраІожьыгъэу закъыгуригъэлъэсагъ.

КъяпэгэкІэу, сэламым ычІыпІэкІэ гущыІэ дыскІэ къапэгъокІыгъ:

Сыд, ерыоджитІу, шъухьанчэрыоу шъофым шъузыкІитыр? Псым хэсыми шъушІуанэ, мэзым хэсыри къыхэшьофы, шъуІэсэжьба зэ! Сыд шъуфэмыгъотэу шъузезыфэрэр?

Ощ нахьи тынахь ерыуаджа?! Тэ тылъэс, о ушыу. Укъепсыхыни зэщиз тыхъуным уфаеп. Оры зышъхьасыжьырэр, лъэ кІэкІ. Ар сэІо шъхьае, уиш лъэбыщи ори шъозэрэгъэхьырэ хъатэ щыІэп, шъузэфэдэ къабз, тэрыми сшІэрэп зэфэдэр, — пэгъокІыгъ гущыІэкІэ зэтечыгьое пцэжъыяшэр.

Шъузэрэерыуаджэр имыкъоу, шъуиакъыли тэрэзэп. Тэрэзмэ, зыр псым непэрэзымафэм хаплъэшъ щыс, «зыгорэ къыхэсыдзын, сшхын»

еІошъ. Адрэр ыІу дэгъэзыягъэу шъофым ит тхьакІум--ысу селетова стойный селетия селетия пэкІафэмэ ещэрыонэу. СэгъэшІагьо джы нэс шъуишъузмэ шъузэращэчырэр.

- Ярэби, пІэкІахьэрэр умыІоба, мэфэныкъокІэ тэщ шет О ! Ішеф мыажыне де ку нахь удэгъушъ арыба шъузищым азыфагу уисэу пк і ыб къеогъэтІэхъухэшъ узкІыщысыр, джабгъумкІэ — мыгушы-Іэрэр, сэмэгумкІэ — жэмы-Іаныр, уаужкІэ — кІау-кІаур кІэщыгьо дыхэпхыгьэу кІыбышъо Іэщыфэ зыкІябгъэшІырэр.

- Армэ, шъукъакІори шъуяупчІ, ибдзыгъэкІи икІыжьыщтэп ащыщ, шъошъуиехэм чІыр ІэпІэцІ яшъогъэубытышъ, шъхьэчъэ-псачьэх. ПшІырыпшІ къяжъугъэлъфи ешъупхыгъэх! Сэ зыпари къызэрясымыгъэлъфыгъэзи сязэгъы. Пцэжъые шъугъэрэ дудэкъэ одырэкІэ згъашхэхэрэп, тхъужьожьыгъ нахькІэ, шъоупси игъусэжьэу.

 — А тхьамыкІ. «шъоупсджэякІ» aloy зэхэпхыгъэба, плъэгъурэба джаем ыкІэ къызэрищырэр?

ТхьамыкІэ шхын а зешъухьэхэрэр, гъэблэшхоми ар сшхыгъэп, цІыф тэрэз ышхынэп кІэщыгъо шъушІыгъэхэр. Зэхэдз шъуиІэп, хьэли, къоли шъушхыщт жъугъотымэ.

Уитхьачэтхэм анахь пщэр дудакъэу мыскъарэ пшІыгъэр, льэбыщ, ужэ бгьэтІыльмэ нахьышІу, — къыгъэгубжыгъ шэкІо шэнычъэр.

О укъэмыгущыІэмэ нахьышІу, уимахьульэ акъыл тІэкІу кІэрыпхыгъэшъ, зэкІэ ибгъэкъугъэкІэ олъытэ. Уишхончыжъи зэтенагъзу хэти тебгъэфэн, пцашІом ычІыпІэкІэ щыуаныжъ зэрэуузэндырэр! Сэмэгум тебгъэпсыхьэмэ, джабгъумкІэ мэбыбы уищыуаныжъ. Дудэкъэ тхьамыкІэ горэ уаем ыгъэшъугъэмэ, Іэрыубыт пшІыгъэ е грекмэ ятхьачэт хъубгэ хэбгъэфагъ нахь, къэуук і ыгъи щы Іэп. Арэу ущэрыомэ, къытегъаф, ублэунышъ, уищыуаныжъ къуджырым ибыбэщт!

Онэгум къыри Ізытено и мутено хъурае пэчІынатІзу къыфиузэнкІыгъ, шъузищмэ агъатхъэзэ зэІэтхъыным нагъэсыгъэм. Арыти щэрыожъыр зыфэягъэр, нэгъэупІэпІэгъу римыгъафэу ишхонч къэуагъ.

Щэпкъэу шхончым илъыр зэкІэ дысэу ыпхэ хисагъ.

– ОуитІур-оуищ, хьаджэмэ ягуащ! — къыІонэу игъо ифагъ.

Шы фэигъоу омакъэм -еІшымик метаптынымы зимышІэжьэу кІиІагъ. «Тр-р-р» макъэр къэмыІужь охъуфэкІэ кІэлъыплъагъэхэми, къэмыуцоу чылэм дэлъэдэжьыгъ.

- О-уиу, пІэкІэукІэри, ымакъэ ефэхыгъэу, аущтэу хъущтми емыгуцэфэгъэ махъулъэм къыІэкІэІуагъ.

- Ифэшъуаш. УмыукІыщтмэ сыд епшІэщт къаигъэжъ цІыкІум?! Къэоен зыхъукІэ ыпхэ епІэстхъыжьэу дунаим тетыщт, цІыфми загъэпсэфын. ЗышІомынэрэр къэмыхъугъэр ары ныІэп, — игухьэ-гужъ джыри мыІэсагьэу мэкъэ льэшкІэ къыІуагъ шакІом.

Синасып къэсчъыхьэ зэхъум сызэримылъэгъугъэр, сэлІэжьыфэ къысихъоныжьыщтыгъ. Шыблэ удж сешІэмэ къыгуры Іощтыгъа мо огъурцызым?! — хэгъумтІымыкІызэ къыхигъэхъуагъ шэкІо кІочІэжъым. — Сыд слъэгъун, сІотэжьыным къыгъэшІагъэм хэкІырэп. ИІоржъорын къэмэкІэнба, зишыжъ хьэмэ ашхыным шыоу тыкъызэригъотыгъэр плъэгъурэба? Уцуи, тІыси иІэп, дунаим тытыригъэтырэп. Зыдгъэпсэфын иуІагъэхэр мэкІыжьыфэхэкІэ.

Цыдыжъ цІыкІум зэщифыгъэ лІитІум къащышІыгъэми, мафэр зэрагъэк Гуагъэми рыразэхэу чылэм къыфаузэнкІыжьыгъ. ЯкІэлэгъур зыщагъэкІогъэ хэгъуашъхьэр къызэблагъэм, къэзымыгъэзэжьыщт лъэхъан гушІуагъом къынэсыжьыгъэхэу гугъэхэзэ, якІо рагъэхъугъ. КъаушэкІугъэхэр къяхьылъэкІыми, ащыгушІукІхэу тегущыІыкІхэзэ гьогур агъэкІэкІыгъ. Зимылькуи, зибылыми, зиакъыли зэхэлъ нэбгыритІоу азыфагу дэикІэ уихьэмэ нэмыплъ зэзытыжьыщтхэм ащымыщхэр шакІом иунэу къэблэгъагъэм къеужьырыгъэх. Есэгъагъэх къаушэк Гугъэри, къыхадзыгъэри зэкІэ рагъэолІэжьэу, кІэщысыхыжь щашІыжьэу, кІэщыгъо къэбарым зырагъэукІыхьэу зэфаІотэжьэу. Мэфэ тхъагъоу шакІомрэ пцэжъы--ыша меха фестуГикси ефмешк щыгъ.

КЪАТ Теуцожь.

Мэкъуогъум и 16-м къыдэкІыгъэ «Адыгэ макъэм» Сихъу Гощнагъо итхыгъэу къихьагъэм лъэшэу сигъэгушІуагъ. Лъэпкъым ыбзэу зынахь лъапІэ щымыІэм рымыгущыІэжьэу, реджэн ымылъэкІэу щыІэр нахьыбэ зэрэхъурэм бэдэдэ шІагъэу сэ сшъхьэкІэ сигъэгумэкІыщтыгъ. О убзэ умыгъэлъапІзу, уасэ фэмышІымэ, зыпари къыпфэгумэкІыщтэп. Къалэм щыпсэухэрэм ямызакъоу, чылэхэм адэсхэми

нахьыбэу шэн-хабзэхэр къызыдэнагъэхэм убзэ щыпІэкІэзыныр хьайнапэ ыкІи емыкІу

Бзэм имызакъоу, тихабзэхэри чІэнагъэ зэрэхъухэрэр хэти инэрыльэгъу. Тиджэгухэр зэрэзэхащэхэрэм, зыфэпэкІэ дэеу къытхэхьагъэм язакъоми, узыгъэгумэкІын икъун тиІ. Сабыйхэм яцІыкІугъом къыщыублагъэу бзэм, хабзэхэм афэгъэхьыгъэу зэхахын фаер зэхахызэ къэтэджыхэмэ, тилъэпкъ абзэ Іэпэдэлэл ашІы. Ар ыбзэ зэрэбаир, хэбзэ дахэхэр гукъау. Къуаджэу, пстэури зэрэтиІагъэхэр къагурыІощт.

адыгабзэкІэ зыщыгущыІэу, Адыгэ пшысэмэ, усэмэ, прозэм еджапІэхэм ачІэмыльэу, нарт щыІэхэр хымэ къэралыгьо яджэнхэм фэщэгъэнхэр игъоу къа Готыгъ. Ягухэлъхэр Тхьэм зэпегъафэх. Лъэшэу угу къео «Адыгэ макъэм» кІэтхэнхэу фэмыехэу, «адыгабзэкІэ теджэшъурэп» alo зыхъукІэ. Уилъэпкъ огъэлъапІзу, уасэ фэошІымэ, убзэ умышІэныр емыкІушху. Тхьэм дунэе дахэу къыуитыгъэр гъэдахэ, убзэ уреджэныр, уиорэд, гъыбзэу уилъэпкъ иІэхэр псэ къапыбгъакІзу убзэкІз къзпІонхэр, лъагэу пІэтынхэр хэти ипшъэ-

къэбархэм кІалэхэр ахэмыдаІохэмэ, хэта щысэ зытырахыщтыр? ИлъэсипшІ пчъагъэ -ысу фехсупест Імымен естустх зытхэсыхэр, тызэгурэІо, тызэдэпсэу. Ащ ишыхьат ахэм ащыщхэм тыбзэ зэрэзэрагъашІэрэр. Адыгэ телевидением и Гофыш Гэу Наталья Шевляковар щысэшІу. Адыгабзэр ыгъэбзэрабзэу къэгущыІэ зыхъукІэ, ущымыгушІукІын плъэкІырэп. Аущтэу а пшъэшъэжъыер тыбзэ рыгущыІзу, о уадыгэу умышІэныр емыкІу-Республикэ ухъугъэу убзэ шху. Тилъэпкъэгъоу ІэкІыбым

исых нахь мышІэми, яныдэлъфыбзэ къаухъумэ. Лъэпкъ Іофхэм агъэгумэкІэу, апылъхэм зэк Гэми сафэраз, ягухэлъхэр къадэхъухэу, псауныгъэ яІэу бэрэ къытхэтын- ▮ хэу сафэльа Го. Тхьэм бэрэ тырегьа Іэх Унэрэкью Рае, Чэмышъо Гъазый, ШъэуапцІэкьо Аминэт, Шъхьэлэхьо Светэ. Мыхэм афэдэу льэпкъым фэгумэкІырэ ціыфхэр нахыыбэу къытхэтхэмэ тыбзи, тишэн-хабзэхэри мыкІодыпэнхэмкіэ гугъапіэ щыіэщт.

ХЬАГЪУНДЭКЪО Щамсэт.

Мамхыгъ.

<u> «САКІОУ ТЕУЦОЖЬ ЦЫГЪО КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭСИ 155-рэ МЭХЪУ</u> «Сестовов сестовов сестовов на применения и примен

Тэльык Горор шыш хээ Гум хэми дежъы унхэ альэк Інщт. Зы нэбгы-

фэблэх

(КъызыкІэлъыкІорэр шышъхьэІум и 12-м къыдэкІыгьэ номерым ит).

Теуцожь Цыгъу.

Нэиутым зэрэпэчыжьэми ар къеІэты, къэухьаныр джары къызкโыхихырэр. УсакІом иныдэльфыбзэ льэш дэд ыкІи гъунэнчъ. Адыгэ лъэпкъыжъым ыбзэ къыпкъырэкІышъ ины, джадэ. Джары анахьэу къэзыгъэшъуашІорэри, лъагэу зызкІиІэтырэри. Нэиутым пкІэ зэримыІэр ыушэтыгъахэу, къыкІэльыкІощт ныбжьыкІэхэм къафэсакъызэ закъыфегъазэ, къялъэІу, къяубзэ, Тхьэ афельэ Уу. «Тхьэр сакъ, шъузфэсакъыжьыкІэ» — къяушъыи, янасып лъэгэнэу афэльаІо нахькІэ, шэнычьэгъэ ІофкІэ къяджэрэп. Ушънир ыпэ регъэшъы. КъяхъулГэгъэ тхьамыкІэгъошхор щэІэгъуаеми, акъылкІэ, ІушыгъэкІэ пэгъокІынхэу къяджэ цІыф Іушыр нахьыкІэхэм. Цыгъо Тхьэм къыритыгъэу Іуш, иакъыл зыпкъ итэу лъэпкъым къехъулІэщтым фэгумэкІы. ПыупкІпыгъэкІэжьым хэтэп, ащ фэдэ амалыр щегъэзые, игущыІэ сэшхо лъыгъэу чаными, къырихырэп, ищыкІагьэу ылъытэрэпышъ:

ТикІэлакІзу тхэтымэ якІый макъэм уашъом пхеуты, Пхэзыутыныщэджэ таукІй тэ. Тэ тиукІыпІэм шъуемыгупшыс Шъуисабыеу къэнагъэхэм яхъяр шъолъэгъу.

УпчІэ фимыкъужьэу къэуцу. Къуа--ым местайшестысы сыжы чыжы жын межд кІогъэ адыгэ лІыжъ цІыкІоу, зыІупшІэ хъублаблэщтыгъэ зэпытым тыдэ къырихыгъэха мощ фэдэ гущыІэ лъэш зафэхэр? ТхакІи еджакІи зымышІэштыгъэм, мы гущыІэхэм акІоцІылъхьэгъэ мэхьанэр хэта къезы Гуагъэр? Иджэуап емытыжьыгьошІуми къэІогъэн фай Цыгъо лъэпкъ гупшысэр зэриІагъэр, ащ ишапхъэхэм зэрарытыгъэр, адыгэ лъэпкъыр Цыгъо ыІупэкІэ къызэрэгущыІагъэр. УсэкІоег ифальна мыскым къйлъфи зэрипІужьыгъэр ащкІэ къыгъэлъэ-

гъуагъ. Джары осэнчъэ зышІырэри, зыкІэмыпкІыжьыхэрэри, жъы зыкІэмыхъухэрэри иусэхэр. Адыгэ лІыжь Іуш къодыягьэп, усэкІошхуагь, философыгъ, эпическэ мэхьанэшхо яІагъ илэжьыгьэхэм. Сыдрэ льэпкь ыльэгьугьэми, уащымыукІытыхьанэу яшъуашэкІи якупкІыкІи гъэпсыгъагъэх.

Тэщ фэдэ гущэ хэты ельэгьу? Тыпсаузэ тибэн тыІукІэй. Тпсэ хэмыкІэу машэм тырадзэй. Титхьэ шІу къытферэшІэжьи КъытшышТыгъэ къиным тырыраз.

Теуцожь Цыгьо ифилософ гупшысэхэр гъыбзэм икъегъэжьэгъум щыублагъэу икІэухым нэс пхырещых. ЧІыпІэ-чІыпІэхэу щымытхэу, зэдыпэбгьоу, шъобгэу, пкъы пытэхэу хэтых. КІуачІэ къезытыхэрэм апэрэу щыщых, ыпкъых, ышъхьэх, ыгух. Ылъапсэх игъыбзэ ыкІи ишъуашэх. Сыд фэдэрэ къин цІыфым ылъэгъугъэми, зэриГотэжьыщтым ицыхьэ тельэу кІегьэгушІу. Сатыр пэпчъ гугъэр игъус, чэщ шІункІым мэфэ нэфыр къызэрэкІэлъыкІощтым укІегьэгушІу. АфэшъумыгъэгъукІэ къаджэрэп, щыІэныгъэр рэхьатэу ыпэ регъэшъы. Тхьамык Гагъом къымыгъэзэжьыным зэрилъэкІэу ущеухъумэ. «Шъусакъ, цІыфхэр!» — къэджэ усэкІошхор. АкъылышІор илъэпкъэгъухэр насыпышІонхэу, тхъэжьынхэу къяушъыи зэпытэу.

Шъхьэгуащэм икГэфарзэм тикъэ къебэкІы ПэсаІоу шъукъытІукІагъэемэ

«Мыр хэт» — шъуІоу шъуупчІэжьыныеп.

Тхьэр къетагъ зыфаІощтыгъэхэм Теуцожь Цыгъо ащыщыгъ, къызхэхъухьэгъэ лъэхъаныр хэбзэ зэблэкІыгъоу, шэн зэтефэгъуаеу, цІыф гъэдэІон-зещэныр мыІэшІэхыгъэми, къэзыгъэшІыгъэр къыфэупсэжьи игъом ищык Іагъэр ыжэ къыдигъэкІыгъ, ыгуи къыригъэкІыгъ. ЗыкІи хэукъуагьэп Цыгьо, ежь зэриІощтыгьзу, насыпышІуагь. ИпоэмитІу яинагъэкІэ уашъом кІэох, адыгэ льэпкьым ельытыгьэ напэх. Цыгъуи насыпышіо бэгъашіэ илэжьыгъэхэм ашІыгъ, адыгэ лъэпкъыри аригъэшІагъ, дунаим тизы ышІыгь: «Мафэкьо Урысбый» фэшъхьаф къыпкъырымыкІыгъэми Цыгъо цІэрыІоштыгъэ. Усэ зэфэшъхьафыбэў зэхилъхьагъэхэми джа нэшанэхэр къахэщых, зыгорэхэм ахэгьэкІокІэгьуаех, сыдрэ ІофкІи уагьэгьощэщтэп. Хэт фэгьэзагьэхэми къэшІэжьыгъошІух, гугъатхъэх, гуры Гогьош Гух. ШІум фэгьэхынгы эр гуры Іогьош Іунба?

Тэ къэтІогъэ заулэр Тихьадэмэ ятхьамыкІагьу. Тыгъы зэпытынкІи нэпсыр тфимыкъу. Тфимыкъущтыгъэ унэм нэкІэу тихьажьи.

Пчыхьашъхьэ унэм

тихьажьымэ, — Ныбжьыкъум къытегъэгъазэ, Тхьэ зэтагъэ гущэм ибын къыгъэзэжьыгъ.

Гьобэкьое шъузхэм ятхьаусых... Теуцожь Цыгъо игъыбзэ художественнэ мэхьанэм имызакъоу тарихъ мэхьани иІ. Хэгъэгу кІоцІым заоу къихъухьагъэм, ащ къыкІэлъыкІуагъэм уащегъэгъуазэ, заом нэлат рехы.

Теуцожь Цыгъо сурэтышІэшху, игущыІэ пэпчъкІэ жэрыІо сурэт къышІыгъ, усурэтышІмэ ащ гу лъытэгъошІу. Хэт ыльэгьугьэми шъуашэх ыкІи шъуашІох, уяплъы зэпытыгъэми уязэщырэп.

Теуцожь Цыгъо орэдыІошху, иорэд макъэ шъхьафы, псэ пытэ хэлъ. Иусэхэр орэд закІэу зэгьэкІугьэх, мэкьамэ акІэт. НыбжыкІэхэми адештэх, лІыжь-

Тым икъам.

хэми дежъыунхэ алъэкІыщт. Зы нэбгырэми купыми къа Гошъунхэу гъэпсыгъэх. Сатыр пэпчъ орэдышъо пылъ, усэмрэ орэдымрэ яхэбээ шапхъэ илъыхэу ээдештэх. Дысыхэп, уфэ-упцІэхэу Іэрыфэгъух, гъунэнчъэу якъэІуакІэкІэ къыхохшеГроІх є Іхенажемя, имехоІхін комінест Къушъхьэ сыджхэм ябгъэпшэнхэу лъагэх, иных. Инынхэба лъэпкъыжъыбзэр ыгъэфедагъ къыгъэкІэлэжьэу, адыгэ лъэпкъыр арыба ежь фэдэ бзэжъыри къэзыугупшысыгъэр? Джар иІэшагъ Теуцожь Цыгъо, джары мык Годыжьын уасэр къызкІилэжьыгъэр.

Сэ сыгу илъ зэпыт Теуцожь Цыгъо, синыдэлъфыбзэкІэ сигъэразэу усагъэшъ. Сурэтэу сшІыгъэм инахьыбэр

ГъашІэм ичъыг.

епхыгъэшъ сикъоджэгъу сырэпагэ, сырэгушхо, сыфэсактызэ итхыгтэхэр зэпырысэгъазэх.

Непэ Цыгъо илъэсишъэрэ шъэныкъорэ тфырэ зыщыхъурэм игугъу къэсшІы сшІойгъу — усакІом ыцІэ чылэм тырахыжынгь, Адыгэкъалэ ащ ыцІэ раІожьырэп. Пэнэжьыкъуае Теуцожь Цыгьо ихьадэ дэлъ, ары зыщагъэтІылъыжьыгъэри. Пэнэжьыкъуае районыр дахыжьи, а къуаджэм дэсхэр ибэ папкІэу къэнэжьыгъагъэх. ИкІэрыкІэу район гупчэ зашІыжым, зэрэреспубликэу ягушІогъуагъ, джыри зы район къыхэхъожьыгъ. УсэкІошхом ыцІэ районым зэрихьырэм къегъэшъуашэ, цІыфэу исхэм теубытагъэрэ шІошъхъуныгъэшхорэ къахелъхьэ щыІэныгъэм фаблэу псэунхэмкІэ.

КЪАТ Теуиожь. Урысыем итхакІохэм ыкІи ижурналистхэм ясоюзхэм ахэт. Сурэтхэр авторым иех.

1941-рэ илъэсым Хэгъэгу зэошхор къежьагъ, фашист техакІохэр тикъэралыгъо къытебэнагъэх. Дэгъоу къэсэшІэжьы заом илъэхъани зэо ужми цІыфхэм къинэу алъэгъугъэр. Заор къызежьэм илъэси 8 сыныбжьыгъ. СынитІукІэ слъэгъупагъэ кумэ арагъэтІысхьэхэзэ, Іашэ зыІыгьын, заом Іухьан зылъэк Іыщтыр тикъуаджэу Гъобэкъуае зэрэдащыгъэр. А лъэхъаным куохьаурэ гъы макъэрэ чылэм дэІукІыщтыгъэр егъашІи сщымыгъупшэжьынэу сыгу къинагъ.

Къинэу алъэгъугъэр бэ

Чылэм къыдэнэгъагъэхэр ефисхажуІ-ажен еслыфапуах бзылъфыгъэхэмрэ. Хъулъфыгъэ ыкІи бзыльфыгьэ Іофыр зэкІэ къоджэ шъузхэм апшъэ илъ хъугъэ. Бзылъфыгъэхэр тракторхэм атесыгъэх, хъулъфыгъэ нэжъ-Іужъхэр акІыгъухэу коцыр аупкІэти, бганэ ашІызэ комбайнэм рагъэІожьыщтыгъ. Фронтым Іутхэм ашхыщтымрэ ащыгъыщтымрэ тылым щы-

Іэмэ агъэхьазырыщтыгъ. ЗэкІэ лІэнхэу пІэстэ бэлэгъэшъхьэ аІитІукІэ ашІэщтыгь. Ильэс 13-м зырыз къаратыщтыгъэ, сэри къыщегъэжьагъэу 18-м нэс зы- ащ тІэкІу сыкъыхиубытэщтыныбжь кІэлакІэхэр бзыльфыгъэхэм акІэтэкъуагъэхэу Іоф къысатыщтыгъ, тянэ къыІуашІэщтыгъ. КІэлэ ныбжьыкІэ- кІагъэм щыщ тІэкІуи ащ къыхэр пцІанэхэу, льапцІэхэу, хигьахьощтыгь. Губгьом альэк Гап Гэхэр бжанлэхэм рат- итхэм агу сысызэ Гоф аш Гэхьыгьэу Іоф ашІэщтыгь. Аш- штыгь чылэм щыхьурэм щыхын икъун агъотыщтыгъэп.

кІощтыгъ. Гъаблэм ымыгъэ- та Тхьэр зэуагъэу повесткэр

гъэ. ГощакІомэ пІэстэ тІэкІу мыгъуазэхэу. Шыу горэ губ-Тянэ сыкІыгъоу губгъом сы- гьом къихьэу залъэгъукІэ, «хэкъызыфахьырэр?» аІощтыгъэ.

Чылэм дэс унагъохэм ахэтыгъэх нэбгырабэ зэращыгъэхэр. Бэрэ къыхэкІыщтыгъ зы унагъом извещение къыфахьыгъэу хьадагъэ итызэ, ятІонэрэри ащ къыкІэлъыкІоу къызыІукІэщтыгъэхэр. ТхьамыкІэгьо льэхьаныгь а уахьтэр. Ащ нахь дэгъугъэп зэоуж лъэхъанри. Пыим зэщигъэкъогъэ пстэури зыпкъ игъэуцожьыгъэн фэягъэ. Ащ фэш ТицІыфхэм афэльэкІыщтэу зи къызтырагъэнагъэп.

НЭМЫТІЭКЪО Ибрахьим.

ЛЪЭПКЪ ШІЭЖЬЫМРЭ ЛЪЭХЪАНЫМРЭ

Плъэгъурэм уишІэныгъэ къыхегъахъо

Нажьэ Мунзир Сирием икъуаджэу Нэжьэхьаблэ къыщыхъугъ, адыгэ унагъом щапіугъ, биологиемкіэ кіэлэегъадж, шъэуитіурэ пшъэшъитІурэ иІ, зигъэпсэфынэу Адыгэ Республикэм къэкІуагъэу тыІукІагъ. Ащ сыд фэдиз къэбар къыІотагъэми, уезэщырэп, сэмэркъзур икас. Ибысымэу. Урысыем инароднэ сурэтышіэу Къат Теуцожь къызэрэтијуагъзу, щыіэныгъэр зышіогъэшіэгъон ціыфмэ Мунзир ашыш.

- Къалэу Хъом кІэлэегъаджэу Іоф щысшІагъ, — еІо Нажьэ Мунзир. — АрапыбзэкІэ биологиер язгъашІэщтыгъ.

- Хьисапыр, тарихъыр, литературэр, физикэр — ахэр нахь тищык Гагьэмэ ащыщых. Биологиер лъэшэу пшІогъэшІэгьоныгъа?

- ЦІыфым фэбгъэгъун фаехэр биологием къычегъэгъотых. Псэ зыпытэу дунаим тетмэ уахещэшъ, агу къызэрэтеорэм урегъэдэІу, ящы ак Із къыбгурегъ а Іо.

- Уисэнэхьат зэблэпхъ**v** пшІоигьоу уахътэ къыокІугъэба?

ОшІа, ІофшІэным «узыхилъасэкІэ», нэмыкІ сэнэхьат узэрэлъыхъущтыр арэп узэгупшысэрэр. Узыфэгъэзагъэр нахь дэгъоу зэрэбгъэцэк Іэщтым упылъ.

- Пенсием укГуагъэу къысэпІуагъ. Зы еджапІэм уІумыкІзу ащ фэдизым Іоф пшІагъа?

Сирием илъэс 20, Алжир ильэси 4, Эмиратхэм ильэси 6 Іоф ащысшІагъ. СыкІэгъожьырэп хэгъэгу зэфэшъхьафхэм сащылэжьэнэу зэрэхъугъэм пае.

– Биологиер тыдэ укІуагъэми биологиеу къэнэжьы, ау кІэлэегъаджэу зэфэмыдэ хэгъэгумэ уащыпсэуныр къиныгъэба?

Ары. Хэгъэгухэр зэфэдэхэп. Сириер къэсыубырэп, ау Алжир кІэлэегъаджэм иІофшІэн нахь зэрэщагъэлъапІэрэр къэсІощт. КІэлэеджакІомэ хэпшІыкІэу афэгумэкІых. Я 11 — 12-рэ классхэр къаухынхэу амалыш Іухэр

— Я 11 — 12-рэ классхэр къэзыухырэмэ сыда шІуагъэу ащ хахырэр?

Классым пэшІорыгъэшъэу кІэлэеджэкІо 20 — 40 исын ыльэкІыщт, ау къэзыухырэр 10-м емыхьоу къыхэкІы. Я 12-рэ классым ыуж университетэу зыфаехэм ушэтынхэр амытхэу аштэх. НэмыкІхэр я 9 — 10-рэ классхэм оценкэу къащахыыщтыгъэм елъытыгъэу еджапІэхэм аштэх. Ушэтыныр атызэ зэпльэкІыхэ зыхъукІэ, чІэбгъэкІынхэ уфит. ГущыІэм пае, балл 220-рэ изыгъэкъугъэр врачэу аштэ, 5-кІэ ащ нахь макІэр инженер сэнэхьатым феджэщт, ащ 5-кІэ нахь макІэм экономикэм зыфигъэсэщт.

Адыгабзэм икъиныгъохэр

– Мунзир, адыгабзэр дэгьоу ошІэ. Уфэзыгьэсагьэр къытаІоба?

- Адыгэ унагъом сыщапІугъ, адыгабзэкІэ сяни сяти къыздэгущыІэщтыгъэх. АдыгабзэкІэ телекъэтынхэр зэхащэх — ари дэгъу. Адыгабзэр зэбгъэшІэнэу уфаемэ, къинэп.

Илъэс 20 зытешІэкІэ нахьышІум тыфэкІощта? Тильэпкьэгьоу къэзыгьэзэжьырэмэ япчъагъэ хэхъощта?

Укощыныр къин. Адыгэмэ заІэтыныр къяхьылъэкІы. Илъэси 100-м нахьыбэрэ пачъыхьэм езэуагъэх — ячІыгу къамыбгынэным фэшІ. Хэта къэзыгъэзэжьыщтыр? Ахъщэшхо яІэп. Унэу зычІэсыщтхэм, ІофшІэнэу яІэщтым, фэшъхьафхэми ягупшысэх.

Хэкур ащыгъупшэнэу къыпщэхъуа?

- Къысщыхъурэп. ХэкумкІэ анэІу къэгъэзагъ, къэкІонэу фаер макІэп. Илъэс 20 — 30 тешІэмэ адыгэмэ къяхъулІэщтыр сшІэрэп, ау къэсІонэу сызыфаер къэптхы сшІоигъу. Лъэпкъ шІульэгъур, льэпкъ гупшысэр чІэ-

Адыгэ быракъыр, тиорэдхэр, спектаклэхэр, спорт къэбархэр щыІэныгъэм къыщыхэшъогъэщыха?

- Адыгэ орэдхэр дискмэ атетхагъэхэу унагъомэ ащэІух, адыгэ орэдхэр къэзыІорэмэ япчъагъи хэхъо. Адыгэ быракъым исурэт машинэмэ атешГыхьагъ. Тибыракъ итарихъ къыкІэупчІэх. Жъогъо 12-р къагурэІо, ау щэбзищым имэхьанэ зэкІэми ашІэрэп.

НэмыкІ упчІэ яІэба?

Зэкъош республикэхэр хэкум зэрэщыпсэухэрэм къыкІэупчІэх. Къэбар зэхахы ашІоигъу. Ащ пае телевидениер, Интернетыр, радиор, гъэзетхэр нахышІоу дгъэфедэхэ, зэлъы-ІэсыкІэ амалхэм талъыхъу тшІоигъу.

ЦІыф тхьаусыхалэмэ yaIoĸIa, yarypэIya?

Ухъулъфыгъэу утхьаусыхэу ущысыныр къезгъэк Іухэрэп. Тхьаусыхалэм иІоф кІэкІырэп. ДгъэцэкІэн тлъэкІыщт Іофэу щыІэр макІэп.

СурэтышІ цІэрыІоу, тхак Гоу Къат Теуцожьрэ орырэ шъузэгъус. ГэутГэхэр шъушІыхэзэ шъугущыІэу зэп шъузэрэсльэгъугъэр. Зыгорэмэ шъуагъэгумэкГа?

— Теуцожьрэ сэрырэ титеплъэкІэ лъэшэу тызэтекІырэп, тызэфагьадэуи къыхэкІы. Лъэпкъ гупшысэу Теуцожь къызыдырихьакІырэр исурэтхэмкІэ, къе Іуатэ. Мыекъуапэ къызэдэткІухьэзэ тызыІукІэрэ цІыфхэр сэгъэшІагъох, лъэпкъ шІэжь яІ, адыгагъэр агъэлъапІэ.

Адыгэ цІэрыІохэр

Анзор адыгэ кІалэхэр зыхэт дзэ льэш зэхищи, Израиль идзэкІолІмэ лІыхъужъэу язэуагъ. Анзор ыш ик алэу Нэдждэт фильмэхэр тырехых. Шыухэр Къэбэртэе шъольырым къырещыхэшъ, фильмэм хегъэлажьэх. Арабхэри шым тесыхэу тэлъэгъух, ау адыгэмэ афэдэхэп, шы спортым фэІэпэІасэхэп.

– Мунзир, уикІалэхэр Адыгеим щебгъэджагъэх. КІэгьожьыгьэха?

ШІукІэ агу къагъэкІыжьы.

Сирием зыбгъэзэжьыщтым сыкъыкІэупчІэрэп.

- Теуцожь Цыгьо фэгьэхьыгъэ зэхахьэмэ сахэлэжьэным сыдэгуІэ. Гъобэкъуае чылэ гъэшІэгъон, хэкум ит къуаджэмэ итарихъкІи, псэукІэу иІэмкІи къахэщы. Адыгеим укъэкІуагъзу Гъобэкъуае зэмыгъэлъэгъуныр тэрэзыхэп.

Джыри сыда къапІо

- Тхьаегъэпсэух уахътэ къэзыгъоти къыздэгущы Гагъэхэр. Гъэзетэу «Адыгэ макъэм» иредактор шъхьа Гэу Дэрбэ Тимур редакцием тыригъэблагъи, льэпкъ зэпхыныгъэхэм, адыгабзэм изэгъэшІэн татегущыІагъ. Лъэпкъ шІэжьэу тиІэм зэрэхэд-

Тхьауегъэпсэу.

— Сирием адыгэ цІэрыІохэр исыхэба? УаІукІэу къыхэкІа?

Ахэр бэ мэхъух. Джэуадэ

Симазэрэ Рыгъуазэрэ сипшъашъэх, Мурадрэ Ождыйрэ сишъаох. ЗэкТэми щыГэныгъэм зыкъыщагъоты, адыгабзэр ашІэ.

Гъобэкъуае укІонэу угу къыуиІорэба?

∥ пшІоигъо́р?

гъахъорэм сегъэгушхо.

- УигухэлъышІухэр Тхьэм къыбдегъэхъух.

Сурэтым итыр: Нажьэ Мунзир.

ФИЗКУЛЬТУРНИКЫМ И МАФЭ ИПЭГЪОКІ

УзыгъэгушІонэу щыІэр макІэп

Физкультурникым и Мафэ фэгъэхьыгъэ зэхахьэу Мыекъуапэ щыкІуагъэм тренеркіэлэегъаджэхэр, кіэлэціыкіу-ныбжьыкіэ спорт еджапіэмэ япащэхэр, Адыгэ Республикэм испорт лъагэу зыіэтыхэрэр хэлэжьагъэх. АР-м физкультурэмкіэ ыкіи спортымкіэ и Комитет итхьаматэ игуадзэу Джармэкъо Юсыф зэхахьэм къыщыгущы агъ, щытхъу тхылъхэр спортым июфышюмэ аритыжьыгъэх.

АР-м стадионхэр, спорт псэуальэхэр зэрэщашІыхэрэм, тиспортсменхэм зэнэкъокъумэ медальхэр къазэрэщахьыхэрэм, Урысыем ихэшыпыкІыгъэ командэхэм Адыгеим щапІугъэхэр зэрахэтхэм Джармэкъо Юсыф къатегущы-Гагъ. Адыгеим и Президенту ТхьакІущынэ Аслъан, Парламентымрэ Правительствэмрэ спорт псэуалъэмэ зягьэушьомбгъугъэным фэшІ зэхэщэн Іофыгъоу зэрахьэхэрэм ягугъу къышІыгъ.

- Аужырэ илъэсищым къы-

кІош Алыгеим спорт псэуалъэу щашІыгъэм ыкІи щырагъэжьагъэм фэдиз Адыгэ хэкур щэ-

Іэфэ иІагьэп, — къыІуагъ Ю. Джармэкъом.

Щытхъу тхылъхэр зэратыжьыгъэмэ ашышых Ирина Манченкэр, Заурим Тимур, Къэлэшъэо Аскэр, Владислав Новарчук, Пэ-

нэшъу Мыхьамодэ, Хъуажъ

Мэджыдэ, Сергей Двойниковыр,

Хьабэхъу Адамэ, Хъот Юныс,

Андрей Чечиныр, Андрей Си-

нельниковыр, Бастэ Сэлымэ, Анатолий Москаленкэр, Станислав Запрелюк, нэмыкІхэри.

НэкІубгьом итхэр зыгьэхьазырыгьэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

MASS

Зэхэзыщагъэхэр: Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэр, иминистрэхэм я Кабинет

КъыдэзыгъэкІырэр: Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет

Адресыр: ур.Крестьянскэр, 236

Редактор

шъхьаІэр ДЭРБЭ ТИМУР

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр,

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44.

редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр:

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьаты-

гъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкÎэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ -ы гъэ ГорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №10-3892

Гъэзетым къыхиутыхэрэм мышъыпкъагъэу къахафэхэрэмкІэ къэзытхыгъэхэм пшъэдэкІыжь ахьы. Къатхэхэрэмрэ гъэзетым шылажьэхэрэмрэ яеплъыкІэ зэтемыфэн ылъэкІыщт. Гъэзетеджэхэм къытфагъэхьырэ тхыгъэхэр зэхэтфыхэрэп ыкІи къэ-ЗЫТХЫГЪЭХЭМ аІэкІэдгъэхьажьыхэрэп.

Зыщыхаутырэр OAO-y

«Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> Пчъагъэр 5245 Индексхэр 52161 52162 Зак.2320

Хэутыным узщыкӀэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00